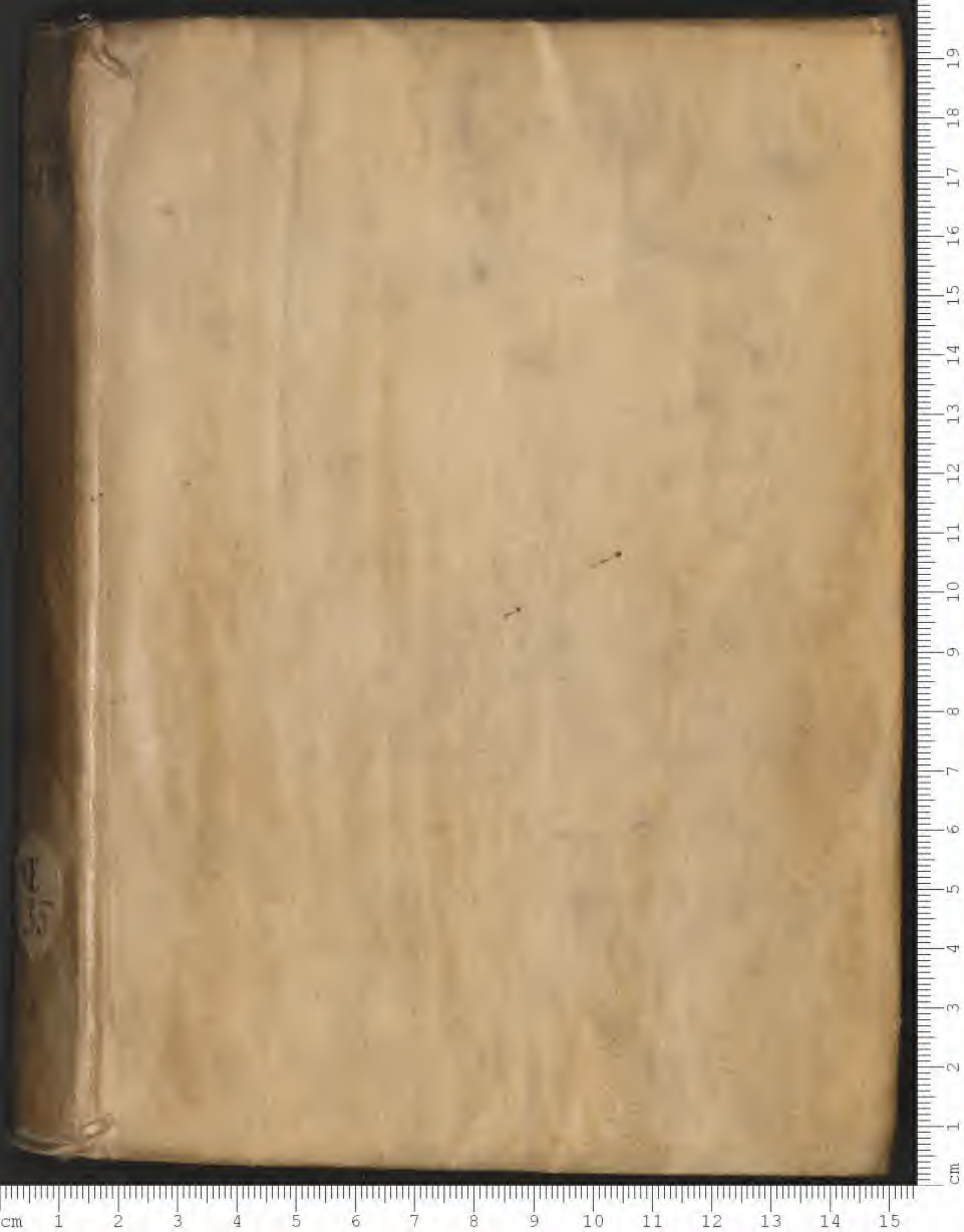


1494
6478

WCE
735

B





~~2940~~

¹⁵_{s.} E. 735.

~~ss~~
~~28~~

1. The first part of the manuscript is a list of names and dates, written in a cursive hand. The text is somewhat faded and difficult to read, but appears to be a record of some kind.

2. The second part of the manuscript is a list of names and dates, written in a cursive hand. The text is somewhat faded and difficult to read, but appears to be a record of some kind.

3. The third part of the manuscript is a list of names and dates, written in a cursive hand. The text is somewhat faded and difficult to read, but appears to be a record of some kind.



1. Ubi verum sit Can. reg. Palatiniensis Cong. disuasoria
ne christiani principes ecclesiasticos viurgent Censur.
Quaestio disputata per eundem, an aliqua respub.
possit conducere judeos ad faciendum sine peccato
et an pop. valeat concedere quod id feri possit
sine peccato. Benoniæ platonis de benedictis
1494

2. ejusd. monumentum Compendiosum pro Confess-
-ionibus Cardinalium Reliquorumq. proclatorum
propter Communes Confessionum regulas; scribebat
auth. an 1478

3. prolectio sacra habita à jonn. de pinada
sac scripturarum professore anno 1602 pp. 32

4. julii M. Junii De felicitate lib. 4. verona
fratrum de sabio 1531

5. Hyeronimi Balbi Dialogus Cujus
argumentum versibus expeditur.

It. in Verbu Captiv. Centior cap. V. Dilectus meus, Can-
dus et admirandus, electus et millibet.

Exv 735. p. 1.

Ed. Libr. the Genoueda: Paris 1734

N. 1

Celsi Aeronensis Dissuasio.



Reuerendissimo Domino Iacobo Cardinali Papi
ensi Domitius Veronensis salutem et commen.

Roxime legi Reuerendissime domine
p orationem disuasoriam Venerabilis pa /
tris Celsi ueronensis Canonici regularis
in qua cum rationibus / tum etiam exemplis præ /
clarissimis pluribus uarie copiose atq; ornatè rebo
sacris parcendum et abstinendum esse contendit :
eam a te qui doctissimus et eruditissimus ab omni
bus haberis et existimaris ualde probari audio et
uehementius commendari: Ego quoq; pro hac te
nuitate mea grauissimum iudicium tuum tãti fa /
cio ut ipse tecum sentiam / ac talem lucubratõnẽ in
tegerrimi religiosi imprimendam ex tua sententia
esse decernam. Cum in uniuersum ad omnes per
tineat talis causa talisq; disuasio. Christiani enim
nominis decus / christianaq; religionis ratio præci
pue custoditur / si inter alia quoq; res sacre intacte
inuiolataq; seruentur. Vale .

Epistola Reuerendissimi domini Hermolai Bar/
bari Episcopi Veronensis ad .D. Celsum Veronē
sem Canonicū regularē Congregatōis lateranēsis

Eligioforum decus saluus sis: uno spū le
gi disertissimam et xpianissimam episto
lam tuam: in qua legenda tantam cœpi
uoluptatem / ut nihil suauius / nihil ad explendā
sanam mētem pinguius audiri aut legi potuisset:
Quoniam nihil pretermisisti eorū quæ a magnis ī
geniis excogitari / aut a doctis religiosis ad nostros
homines erudiendos in tanta re afferri potuissent
omnibus doctrinæ / sanctitatis / auctoritatiscq; pre
sidiis munitus: ad monēdos Venetos uiros te ita
preparasti / ut apud omnes nō minus christianus
q̃ doctus et sis et habearis: Adde igitur quæ ī mar
gine annotasti: et perfice opus hoc dignum: ut in
ter cetera quæ per omnes tuæ ætatis gradus preco
nia in omnibus fere Italiæ urbibus es cōsequutus.
Hanc etiam dignam laudem in Veneta urbe regi
na Italiæ ut ita dixerim consequaris: Tanta enim
ut spero erit dicendi uis / ut si non omnes / sanio
rem tamen partem ī tuam adduces piissimam sen
tentiam: Nihil falsi locutus es / nihil ueri conticui
sti ad sæuissimos animos moliendos: Et cum oīn /

a. ii.



nia summa caritate narraveris : misericors ac mise-
rator dominus magis ac magis assistet huic sancto
operi : et illuminabit mētes et corda omnium ad
veritatem agnoscendam relictis tenebris : Nec dese-
ret hanc urbem : quæ tempore lucis sola condita ē :
Et tot ac tantis sanctorum corporibus ornata ac
munita : ut nunquā adduci possim illā facile peritu-
rā : tanquā summi dei peculiarē. Vale et me ut soles
ama : ac pro me ora . Ex Venetiis pridie kllās Fe-
bruarias. M. cccclxxi .

Tuus filius Hermolaus Episcopus Ver-
ronensis indignus manu propria .



*Celsi Ver. mensis Canonici Regularis Lateranē /
sis congregationis Dissuasoria ne Christiani
principes Ecclesiasticos usurpent cen /
sus Ad Inclytū venetorū Senatū.*

¶ Olent complures sæpenumero Sere /
nissime Princeps / Illustrissimeq; Sena /
tus cum de re aliqua tractaturi sunt /
ea tantum in dicendo sectari / ea pro /
ferre / ea suo sermone complecti : quæ legentium
auribus obsequatur: quæ ue gratiam / et inanem si
bi applausum valeant aucupari . Contra uero
quæ recta / quæ utilia / quæ bona sibi et honesta ui
dentur: ea ueluti minus gratiæ / minusq; oblecta /
menti ac suauitatis habitura aspernantur et respu
unt . Ast ego ab his profecto longe aliter sentio .
Videntur siquidem mihi ii non mediocriter erra /
re : ac ut ita dixerim / a proposito suo pene decide
re . Nam dū gloriam sibi ab hominibus ac laudes
ex turpi quadam mercatura quærūt: ignominiam
magis ac dedectus incurrūt . Quid enim turpius q̃
sub boni specie amicorum animis fraudes offun /
dere? Quid indecentius q̃ pro ueris ficta ac simu /
lata supponere? Quid inq̃ fedius: et ab omni pror
sus honestate semotius / q̃ pestiferis assentatōibus

a.iii.

mortalium mentēs in multos ac inmaximos errores
inducere? Ii profecto nō amici / non beniuoli / nō
uiri boni / sed imauissimi potius hostes / et omniū
odio digni habēdi sunt. Quis .n. numeret quot
mala / quot iacturas / quot pestíferas clades íferāt?
Quis inq̃ numeret quot detrimenta / quot dispē
dia / quot incōmoda / ac pericula ob ístiusmodi af
sentatorum praua consilia / ac obsequia fraudulē
ta non priuati solum homines subeant; sed etiam
uniuersæ res publicæ / ac cunctorum regum impe
ria? Id uero illis assequi haud profecto difficile ē:
nam beniuolentiæ et amicitia cultu subrecti blan
dis laudibus / ac fictis obsequiis mētes hominum
offuscant; fraudes innectunt; et unumquēq; rerū
suarum ignorantia inuoluunt; Vt quæ bona ac sa
lubria / quæ ue sibi noxia ac pestífera sunt minime
dignoscere queat. Tales etenim se esse arbitrātur
homines; ut merito iureq; laudentur: Ex quo in
numerabilia postea peccata nascuntur; et in maxi
mis illi uersantur erroribus. Quamobrem istorū
ego impresentiarum sententiam minime sequēdā
dixi; sed ea magis prosequar / ea audacter enarra
re contendam; quæ si minus gratia / minusq; sua
uitatis forte habitura sint; at profecto nō ficta / nō
simulata / sed quæ uerum amicū / uerumq; deceāt

monitorem; ob eamque rem neque omnino fortassis
inutilia; neque futura prorsus infructuosa. Nam et
medicorum plerumque amara sunt pocula: eadem ta-
men frequenter egrotis opem afferunt et salutem.
Quod sane mihi quoque arbitror esse faciundum:
idemque mihi in hac causa officium eandemque assu-
mendam esse personam: quo aptius et facilius salu-
rem pristinam: bonamque ualitudinem languentibus
inducam. Ea propter si licentius aliquid dixisse
uidebor id non odio / non liuore aliquo fieri exi-
stimandum erit: sed ut magis animus tuus serenif-
sime Princeps et eorum qui monitis talibus indi-
gent ad meliora ac salubriora consilia capeffenda
quod efficaciter excitentur. Accipies igitur hanc lu-
cubratiunculam meam satis horrida et inculta ora-
tione conscriptam: quam ob meum in te inclytumque se-
natum singularem amorem / precipuamque caritatem et
obseruantiam serenissimo nomini tuo dedicare con-
stitui: Si quid forte consilii: Si quid utilitatis et
adiumenti uobis: uestrisque afflictis rebus non solum
assiduus orationum suffragiis: Verum etiam crebris uer-
borum exhortationibus afferre potuero. Nunc igitur ne
periculum nimis nostra aberret oratio dicere aggrediar:
quæ tecum in presentia mihi Serenissime Princeps agere
institui: Si tamen illud unum prius subiecero: me idcir-

co hoc onus sponte suscepisse : ut nulla in parte
mihi ipsi pro ingenii mei paruitate desun : quin ea
suggerā : ea consulam : ea admoneam : quæ ad istius
us uestri inclyti clarissimiq; senatus salutem / ac per
petuā gloriam ī his tantis calamitatibus ac pericu
lis nostris firma certaq; ratione p̄tinere dignosco.

Um itaq; paucis ante diebus Serenissime
c Princeps religionis meæ gratia uarias urbes
uariosq; populos peragrarē : cōplures sæpe /
numero (ut fit) præclaros / ac īsignes uiros / cōplu
res illustres / ac excellētissimos p̄cipes alloquutus
sum. Inter loquēdū uero ī eos ipsos crebro sermo
nes incidimus : qui nūc maxime per omniū ora uer
santur et uolitant : De huius scilicet īpiissimi tur
ci Christiani nominis hostis p̄spero fœliciq; bello
rū successu : quibus Christianos insequit̄ uexat at
q; trucidat : quibus orthodoxā fidem dies noctesq;
labefactare ac funditus euertere nitiť. ī qua q̄dem
re eum iam diu tantū inualuisse tātumq; excreuiss̄
se cōspicimus / tantas sibi pedestres ac maritimas co
pias / tot auxilia ac bellicos apparatus sibi cōparas
se : tantū deniq; aduersus Christianos et Italiam ip
sam exercitū contraxisse : quantū aduersus Græciā
olim magnus ille Xerxes : quem mare classibus : ter
rā uero pedestri exercitu pene operuisse memoriæ

Turcus.

Xerxes.

proditū est. Quo circa tantæ potentia et expedi-
onis incredibilis magnitudo unicuique non imerito
potest esse formidini. Verū ceteris istiusmodi com-
pluribus inter loquendū in eo sermone a nobis p̄-
termiſſis ad id unum maxime nostra tandē deflu-
xit oratio: q̄ magna fuerit / q̄ erummoſa / q̄q̄ do-
lenda et non ſine lacrymis cōmemorāda recens ue-
ſtra Euboæ inſulæ clades / atq̄ iactura: qua profe-
cto nulla maior / nulla triſtior / nulla uobis / ac
Chriſtianæ rei Publicæ infelicioſior accidere pote-
rat. Ex inde namq̄ non uobis ſolum ac mari /
timo ip̄erio ueſtro crudele bellum et extremum di-
ſcrimen ip̄endit: Verū etiam Italiæ ip̄i ac uniuerſæ
fidei noſtræ triſtis euerſio et ſupremū exitiū p̄para-
tur. Quo circa ſummopere proſecto pertimeſcen-
dū eſt: actum iam eſſe de nomine Chriſtiano: actū
de fide catholica tot Chriſti laboribus / tanto ſan-
guine / tot cruciatibus conſtituta. Iam. n. ad radicē
poſita ē ſecuris: i foribus iam adſunt ſæuiſſimi ho-
ſtes: iā littora naualibꝫ copiis plena ūdiq̄ reſonāt.
iam nobis niſi e cælo diuinū ſuffragetur auxilium
extrema imminet clades / et miſerabile naufragiū
ſubeundum eſt. Quis. n. iſtius imaniſſimæ belluæ
ferocē impetū ſubſtinebit? Quis trucem audaciā
cohercebit? Quis inq̄ tanta elatū uictoria ab incoe-

Ebuosa.

Euboea

Alexander.
Cæsar.

pto suo deterrere ualebit ? Pre multitudine qppe
hominū ac pre magnitudine uictoriæ partæ angu-
stos se fines hēre arbitrabit̃: nō. n. explet̃ unq̃ aut
satiat̃ regnādi libido: sed q̃to maior imperii fuerit
accessio: tātō quoq; crescit et augeť dominandi cu-
pido. Quā ob rē facile admodū sibi p̃suasum erit:
se se totius italiæ īperio posse q̃doq; potiri: huc p̃-
fecto uotis omnibus aspirat: ad hoc toto desiderio
mētis anhelat: ad hoc omēs cogitatōnes suas omīa
cōsilia/omnē curā animūq; cōuertit. Quæ sane res
ueluti olim Alexādrū Macedonē/aut Cæsarē illū:
quos iste potissimū sibi ex omnibus īmitādos dele-
git ad subiugandī totius orbis cupiditatē supra hu-
manū modū euexit: ita hūc quoq; pari mō uehe-
mēter īpellet/ ad suū longe lateq; p̃pagādū īperiū:
ac nominis sui famā p̃clarissimis gestis posteris de-
mādandā: quod ingenuis ac p̃stantibus animis ad
maximas res obeundas nō mediocre adiumētū af-
ferre consuevit. Emulatione itaq; gloriæ (ut aiūt)
parē se illis conat̃ ostendere: et eorū exēplo gloriæ/
ac laudis studio magis ac magis ardere et īflāmarī
uidetur. Ad quod sane nūc eo quidē īpēsius et au-
dius anhelabit: quo latiorē sibi uiā / facilioreq; ex
hac recenti uictoria sibi aditū cōparauit. Quas ob
res (ut multis uideť) satis quidē iuste hac Euripi

Euripus.

uestri clades atq; calamitas omnium maxima maxime
q; deploranda ē: quā digno uobis ac recto summi dei
iudicio euenisse opinatur / et dicant: ppter insoli
tam uestra sacrarū rerū exactionē / ac uexatā religi
onis iniuriā. Sic profecto et p̄xime decursis tēpori
bus p̄clarissimā illi totoq; terrarum orbe celeberrī
mā urbi Constātinopoli: quā Romani quōdā im
perii sedes extiterat: ob iniquiorē tamen cām eue
nisse meminimus. Nā et si nō sine magno cordis
dolore ea infelicitissima clades recolēda sit: ob diuti
nā tamē ac iueteratā grācorū a uera fide discordiā
haud iniusto optimi dei consilio tā lugubrem cala
mitatē / tāq; miserabile excidiū omēs p̄pessam fuif
se testant. Quid Pisanorū euersio? qui sup̄iorib;
tēporibus tāta potētia tamq; lato īperio gloriabā
tur: Nōne tā diu p̄spera eis cūcta successere: tā diu
īperiū suū terra mariq; integrū seruauere: quo ad
rē diuinā summa obseruātia coluerūt. Postq̄ uero
ī res sacras / ac summi dei ministros īpias manus inie
cere: tū demū multa aduersa / multa icōmoda / mul
tasq; ac maximas calamitates p̄pessi sunt: Adeo ut
nō solū īperiū īp̄m turpiter amiserint: Verū ēt sub
hostiū misera redacti sint uirtute. Quo circa nei
mini sane mirandum est: si itidem nunc uobis et
Eubo ex insula uestre infelicitē contigit. Vox

*Constantino
polis*

Constantino
polis quare ī
manus Turci

Pisē quare
Euerse.

Tristis euen-
tus expeditio-
nis Achaicæ.
Vnde Eubo-
clades.

q̄ppe oīum gētiū ē oīumq; populorū: expeditionē
uestrā Achaicā tā tristē tāq; īfelicē euētū ob sacra-
rū rerū exactionē sortitā fuisse. Pariq; mō Eurip-
pi uestri cladē nuper acceptā ī eādē omēs referunt
culpā/eādēq; religionis iniuriā. Quā ob rē magno
pere si rectē sentimus/si ad nostrarū rerū inspectō
nē rōne ducimur /magnopere inq; nobis p̄timeścē
dū ē: si in hoc uestro p̄posito diutius steteritis / ne
reliquæ ciuitates et īsulæ uestræ eādē sortē subeāt /
eandēq; uindictā. Neq; .n. p̄seuerāte ruinarū causa
salutē afflictis rebo gigni/parari ue posse sperandū
ē. Hac itaq; et alia istiusmodi complura ubiq; pas-
sim frequēter audiui: quæ enumerare/ac p̄senti ser-
mone cōplecti uelle lōgi admodū sup̄uacaneiq; es-
set negocii. At nūc id unū sat sit commemorasse:
multa neq; uario/neq; ob̄scuro sermone cū maxi-
ma uestri clarissimī senatus nota atq; dedecore ob
insuetā istā sacrarū rerū cōpilationē ubiq; p̄ferri.
Quā ob rē (ut uerū fatear) ob singularē meū erga
īclitū uestrū diuinūq; senatū amorē et obseruātiā
nō mediocriter indoleo uicē uestrā. Vellē siqdē ea
de uobis ac felicità statu uestro libenter audire: quæ
ad sūmā laudē/sūmāq; gloriā/ac splēdorē pertine-
rēt. At magno dolore carere nō possum cū aiad
uerto quorū iam inclineſ ac deuoluatur illa no

minis uestri tanta claritas / tantaq; celebritas: quæ
uniuerso orbe etiam apud remotissimos populos
incredibilis ferebatur: nec îmerito. Sicut enim mul
to antea tempore amplissimis diuitiis / maxima re
rum omniũ opulentia / summa gloria / summoq;
splendore hæc præclara ciuitas uestra cæteras ante
iuit: ita quoq; morũ honestate / uitæ sanctimonia /
iustitia / fide / pietate / religione / reliquisq; uirtu
tibus excellentissime prestitit. Quæ quidem opti
mæ disciplinæ postq̃ obliuioni tradi cœperunt. ita
quoq; illa nominis uestri tanta claritas / tantaq; ce
lebritas paulatim minui / paulatimq; deleri cœpit
pariter et extinguï. Verũ licet ego grauius et ini
quo animo perferã tot clades / tot calamitates / tot
uestros infœlices euentus / tot antiquæ gloriæ uestræ
atq; imperiũ detrimenta: quæ per totam fere profe
runtur Italiam: nõ tamẽ ab illorũ opinione omni
no dissentio (quod bona uenia uestra dictum sit)
qui insolitã hanc sacrarum rerum exactionẽ / præ
cipuam rerum male gestarum causam opinantur.
Cũ. n. nonnũq̃ mecum ipse cogito: ac priorũ tem
porũ transacta mête pcurro: i eorum pfecto sentẽ
tiam haud difficile adducor. Viderur siquidem
mibi (ut libera fronte loquar) quæ firma satis et
explicata ratione sentio inde uobis ac e pestilenti

quodam fonte omnia icōmoda / omnia uobis ad
uerſa manare: Quod palne ita eſſe unicuiqꝫ aper /
tum ſatis erit atqꝫ perſpicuum: ſi clariffimorum fa
cinorum memoriam inſpectare uoluerit. Quis. n.
ut rerum geſtarum paulo altius initia repetamus
eſt tam inſcius? Quis tam rerum omniū penitus
ignarus? Qui neſciat q̄ micificum / q̄ præclarum
q̄ qꝫ diuinum hæc res. p. ueſtra i ſui primordio ini
tium habuerit: q̄ magna deinde atqꝫ excellētia / ac
ſupra cōmunē conditarum urbium conſuetudinē
incrementa ſuſceperit? Omnia namqꝫ tanta pſpe
ritate tãqꝫ fœlici rerum omniū ſucceſſu euenere:
ut omnia fere in ea ſtatim pariter excreuiſſe: et ad
ſummū gloriæ faſtigiū pueniſſe uideantur. Nō ſo
lū. n. ſummis diuitiis precioſarū rerū omniū uarie
tate ſumptuoſiſſimis magnificiſqꝫ tectorū structu
ris / incredibili nauū numero / miroqꝫ ac ſplēdido
earū apparatu hanc ciuitatē ueſtrā breui temporū
decuſu uniuerſo orbe celebrem reddidiſtis: Verū
etiam lōge lateqꝫ terra et mari imperium ueſtrum
propagaſtis: diutiusqꝫ q̄ ullæ unqꝫ gentes pro ſin
gulari ueſtra ac maiorū ueſtrorū ſapiētia integrū
fœliciſſime conſeruaſtis. Adeo ut neqꝫ totius Italia
arma quæ uniuerſi orbis domina atqꝫ regina de /
ſcribitur ulla ex parte illud unqꝫ labefactare potue

runt. Quæ nam igitur tantarum prosperitarum: quæ
tot felicissimorum successuum extitit causa: nisi
propterea quia nulla unquam ciuitas fuit: in qua aut re-
ligio magis culta: aut iustitia diutius et sanctius cu-
stodita fuerit. Id autem sine adulatione dictum exi-
stimari uelim. Videor. n. mihi pro rei merito pa-
rum esse dixisse: et sermonem ipsum superari magni-
tudine rei. Quis enim non admiretur? Quis non sum-
mis laudibus efferat præcipuum illum singularemque
maiorum uestrorum in diuinis rebus ardorem: ma-
ximam et inuiolabilem iustitiæ ac religionis obser-
uantiam: Summam erga pauperes Christi munificen-
tiam: Inextimabilem illam erga templorum cultum
atque splendorem liberalitatem? Huiusce uero rei in
hunc usque diem optima testis est non modo proba-
tissimorum grauissimorumque uirorum recens memo-
ria. Verum etiam id ipsum cumulate declarant orna-
tissima templa: ampla ac sanctissimis religiosis re-
ferta monasteria: quæ ante actis temporibus ex so-
lis maiorum uestrorum oblationibus et elemosinis
constant fuisse constructa. Nam et si semper in his
quæ ad dei cultum ac religionis obsequium et ob-
seruantiam pertinerent liberales haberentur pari-
ter ac deuoti. Cum tamen istius modi calamitati-
bus premerentur ac talibus afficerentur angustiis:

Mira prisco-
rum Venetorum
religionis ob-
seruantia.

F. Camillus
Liuius.

tum maxime præcipuum sibi e cælo subsidium bonis operibus exposcebant : tū maxime largissimis elemosinarum distributionibus magna fide / magnaq; deuotione deum sibi bonorum omnium largitorem placare cōtendebant . Quā nero disparia et ab illis dissona nunc tēpora subsequuta fuerit : q̄q; dissimilis ac pene contraria erga religionē cultumq; diuinum successerit obseruantia / aliorū nūc malim id esse iudicium . Res enim adeo illustri ac propatulo sita est loco / ut facile unicuiq; possit eē perspicua . Sed de his posterius . Nūc redeo ad maiorum uestrorum tempora : qui ut antea diximus talibus presidiiis cōmuniti / tum demum aduersus hostes pro statu / pro imperio suo bella subibāt : tū ad certamen exhibant : tum animo intrepido pugna capessiebant : neq; prius ad patriam remeabant : q̄ profligatis deletisq; hostibus uictoriam certam / ac spolia reportarent . Quam ob rem non immerito laudatur ille . F. Camillus : qui Populum Romanū auctore Liuiio ad hoc ipsum plurimum hortabatur . Intuemini enim inquit Quirites horum deinceps annorum secundas res uel aduersas : et omnia prospere diuina nobis sequentibus numina aduenisse inuenietis : Aduersa uero et horrida spernentibus subsequuta fuisse . Quanto nunc igitur meliore

loco scaret: Vestra quoque res publica Serenissime
Princeps: si maiorum uestrorum erga religionem
optimas disciplinas/ optimaque instituta uobis imi/
tanda proponeretis? Quanto sapientius ac praestā
tius regeretur: si eorum summa prudentia / et rerū
a se bene gestarū exemplo doctiores fieri niteremi
ni? Profecto non uos tot bella/ non tot incōmoda
non tot pericula/ non tot infestarent aduersa: Sed
ut olim fuis ac circūquaque debellatis hostibus ue/
stris uictoriā ac gloriosa reportaretis trophea. At
si minus hoc tempore prospere minusque feliciter
quā expetitis et optatis uobis res uestrae succedunt:
mirum sane id nulli uideri debet: cum maiorū ue/
strorum optimae sanctōnes parum quidem prudē
ter paulatim obliuioni mandari coeperint: cū reli
gio ipsa / ac sacerdotum reuerentia lōge minus so
lito: minusque quā uti par erat excolatur in uobis. Sed
ignoscite oro si quid durius uobis uideor protulisse:
ita enim multi imo pene omnes: qui ratōnis du
ctum sequi uoluerint: sentiunt. Ad uestram. n. uti
litatem omnia ista prosequor: ea propter ad ueniā
mibi faciliores esse debetis. Sed iam reuertatur un
de excidit sermo. Ea itaque parū docte a uobis sen/
sim obliuioni tradi antea diximus: et recte quidē.
Ea nāque sola fuerunt: quae uos superiori tēpore ac

b. i.

rem pu. uestrā ad tantā sublimitatē/ ad tantā glo /
riam/ tantūq; splendore fœliciter euexerunt. Quā
ob rē haud iniuria desiere nunc fœlices uestri suc /
cessus: desiere antiqua trophœa: desiere pristini vic /
toriarū triumphī: desinere cœpit et tātā uestræ glo /
riæ claritas: desinere deniq; cœpit et illa pariter no /
minis uestri tanta auctoritas/ tātāq; maiestas: quæ
toto orbe haud obscure celeberrima uagabatur.
quæ cunctis populis/ et gentibus uniuersis/ regibus
atq; principibus nō īmerito admirationi esse pote /
rat atq; formidini. Nūquid nō ista ppenditis Cla /
rissimi Veneti? Nūquid nō ista cogitatis? Nūquid
non ista magnificitis? Id unū oro parūper aduerri /
te: id unū mētis acie parūper inspicite: id unū inq̃
testāte cōscientia uestra parūper attēdite. Quot ui /
ctorias/ quot trophœa/ quot ex hostibus spolia re /
tulistis/ quot in hoc tā diutino bello fœlices euētus
experti estis/ ex quo tā insolitū/ tāq; uobis pestiferū
consiliū excogitastis: Vt nequaquā uerendū esse ar /
bitrarentini ī res sacras/ ac deo dicata bona uestras
extēdere manus. Quæ quidē uobis (mihī credite)
in his tātis periculis/ ac necessitatibus uestris/ nullū
subsidiū/ nullūq; prorsus allatura sunt adiumētū.
Et si aliter multis forte uideatur: qn̄ imo ueluti pe

stis quardā fœuissima: quæ mortifera cōtagione sua
uicina ac proxima quæq; inficere/ et maculare cō/
sueuit: ita hæc quoq; uestros apparatus et copias
(quod pius deus auertat) ad interitū/ pernitiemq;
deducunt. Non tale pfecto consiliū inisset Cæsar
ille; licet esset a uera religione semotus: qui ut in
eius uita pulcherrime scribitur: cū in aruerniā forte
contēdisset: Aruerni uero tāq̃ raptū a summo im
peratore spoliū suspensum in templo gladiū Cæ
saris cōmostrarent: eundē tunc locū ingressus gladiū
ipsum conspicatus subridēs obmutuit. Cūq;
amici eum detrahi inde iussissent: id nequaquā fieri
Cæsar permisit. Et optime ac religiose quidē. Eū
nāq; sicut et cætera quæq; tēplorū ornatui/ ac cul
tui dedicata iā rē sacrā existimabat. Quā ob rē nei
quaquā fas esse censebat talia amplius manibus mor
taliū esse cōtingēda: et in alios usus humanos esse
quandoq; trāsferēda. Nō sic quoq; maiores uestri
profecto fecissent: nihil tale unquā excogitassent:
Non tale consilium inissent prisci illi summa pru
dentia / summaq; sapientia præditi: qui nullo imi
nente periculo / nullis aduersis / nulla demum nei
cessitate adacti: tale sibi unquam subsidium asciri
scire noluerunt: et prudentissime quidem:

b.ii.

Cæsar's re
ligiomagna

Precipua
rei Pu. gub.
ernacula
Religio atq.
iustitia.

Diodorus .

Aegyptiorū
religio in sa
cerdotes .

Intelligebant enim cuiusq. rei pub. optima guber
nacula: quibus conseruatur / augetur / et propagat
imperium / duo praeipua esse / religionē scilicet atq.
iustitiam: quibus quidem stantibus et imperium sta
re necesse est: et pariter cū labētibus labi. Huiusce
modi itaq. artibus / et institutis magis q̄ armis im
perium hoc / quod terra mariq. latissimū est: facile
parauerunt. Vbi uero hae artes et optimae discipli
nae labi ac declinare coeperunt: illico imperium quo
q. ipsum magis ac magis minui / ac retro fluere co
pit. Quae quidem omnia ad religionem sacrarūq.
rerum diligentio rem cultū et obseruantiam (si reci
te inspicere uolueritis) uos non mediocriter admo
nere ac impellere debent. Neq. uero solum exem
pla hae uestratia rerum male gestarum optimo do
cumento uobis esse possunt: Verum etiam maxi
ma illa antiquorum cura / summaq. diligentia / et
obseruantia: quae diuinis rebus earumq. cultoribus
cumulatissime semper est habita. Apud aegyptios
namq. auctore Diodoro cū uectigalia omnia tres
in partes aequissime diuiderentur: primā sibi partē
sacerdotes uendicabant: tantaq. apud eos auctori
tate erant: ut eorū consilio et auspicio cuncta gere
rentur: imunesq. et ab omni prorsus onere liberi
secundum post reges dignitatis locum obtinerēt.

Indi uero cum uniuersum populū in septem tribus
diuiderent : primā sacerdotū tribū constituebant :
quā qdē ab omni opere et onere liberā sūmo cul-
tū summoq; honore dignabantur . Sed æthiopes
sententia mea deorū cultu / et obseruantia omnes
antecelluisse omnesq; facile superasse uidentur .
Apud eos .n. sacerdotes / tēplorumq; cultores tan-
to in honore fuerunt : ut ex ipsis solū regum sume-
retur electio . Quodq; incredibile dictu uidetur tā-
ta fuerunt auctoritate / tantaq; illis fides adhibeba-
tur : ut cum sibi uideretur regibus nunciarent : ut
mortē appeterent / ita .n. dicebant deorum suorū
iubere responsa . Quam ob causam omnes reges
usq; ad Ptholomei secundi tēpora / ipsis sacerdoti-
bus non ui neq; armis coacti : sed ex ueteri quadā
consuetudine ipsa uicti superstitione sponte paru-
isse / et mortē oppetiisse traduntur . Quā ob rem
hunc suæ tantæ pietatis in deos gloriantur fructū /
mercedemq; tulisse : q; nihil illis hostilis icursus : ni-
hil unq; inimicorū illis crudelitas obfuit . q; nunq;
sub externarū gentiū sunt potestate redacti . Nam
Cambises Persarum rex potentissimus : cum infe-
stissimo bello eos semel aggressus fuisset : maxima
suorū strage accepta totum pene exercitū turpiter
amisit . Hercules ac Dionisius toto orbe peragrato

Indorum
religio in sa-
cerdotes .

Æthiopū reli-
gio in sacer-
dotes omni-
um maxia .

Ptholome-
us secundus

Cambises .

Hercules .
Dionisius .

b.iii



Genesis
liber.
Ingens
fames.

Ioseph patri
archa.

Ethiopes pp eorum summā religionem itactos re-
liquisse feruntur. In sacris quoq; codicib; nostris
idem ferme traditur. In libro namq; Geneseos le-
gimus: superioribus saculis tam uastam tamq; iau-
ditā famē uniuersum orbē inuasisse: Vt nusq; pe-
ne frumenta seu cibaria alia inuenirent: quibus in-
digentium posset inopiā subueniri. Ea itaq; fa-
mis rabies i aegypti maxime regionem uehementer
oppresserat: et in ea crudelius ac dirius crassabatur:
Adeo ut eiusdem regionis incolæ prædia sua i pos-
sessiones tecta i omnemq; suppellectilē pro emen-
dis alimentis distrahere cogerentur. Quæ cum ob
famis diuturnitatē atq; sauitiā: eos quoq; defecis-
sent: postremo ne ob ciborum inopiam misero cru-
ciatu et inaudito mortis genere uita excedere cō-
pellerentur: se ipsos quoq; potestati regis addixe-
re. Quam ob rem Ioseph ille sanctissimus regis p-
fectus cum iam immensam annonæ ad hoc ipsum
copiam ante præparasset omnē terrā aegypti sacer-
dotali dūtaxat excepta cūctosq; populos sub pote-
state redegit Pharaonis. Ex quo quidē tempore us-
q; ad Moysen sacro id attestante elloquio quinta
pars omniū fructuū in tota aegypti regione regib;
soluebatur. Quæ autē ad sacerdotes tēplorūq; cul-
tores ptinebāt: ea prorsus ab hac lege imunia pman-

ferūt. Non solū. n. ingētia illis p̄dia cōtulerat Pha-
rao: Verum ēt ex publicis horreis toto famis tēpo-
re statuta illis cibaria p̄buit. Qua p̄p nequaquā sicuti
ceteri omnes possessiones suas ac utensilia reli-
qua uendere cōpulsī sunt. Quid Romanos cōme-
morē? Non ne apud illos amplissima sacerdotia sa-
crorū ministris constituta erant? Non ne summū
illis studiū summaq; semp uigilantia fuit non ser-
uandæ solū uerum ēt āplificandæ religionis? Om-
nia nāq; ut placet Valerio. Max. post religionē po-
nenda illa ciuitas duxit: adeo ut ipsis sacris summi
quoq; magistratus seruire non dubitarent. Ita de-
mū se humanarū rerum imperiū ac principatū as-
sequuturos existimabant: si diuinæ potentix religi-
ose fuissent famulati. Verum qd nunc ista ulteri-
us p̄sequar: cum oīa non solū sacrarū litterarū ue-
rum ēt barbarorū uolumina istiusmodi monimen-
tis et exēplis plena sint atq; ex omni parte referta?
Itaq; uos ea legite: ea p̄currite diligenter: neq; sicuti
aiunt qdā sacerdotes deiq; ministros ueterū exē-
plo inopes et mēdicos eē debere cēsebitis. Sed cōtra
facilius inuēietis nullū uīq; tēpo: nullāq; atate extitisse:
i q; sacerdotes tā illiberaliter et idigne habiti fue-
rint. At q si prisci tā diligētes tāq; religiosi i errore
fuerūt: quales i summi ueriq; dei cultu futuros fuif

Romani in
sacerdotes
quales.

Valerius Ma-
ximus.

se arbitrandū est? Quales et nos quoq; esse debe-
mus: qui non falsa idola / non demonia colimus / ut
illi: sed maximū illum cali terræq; ac cunctorū opī-
ficem? Quā ob rem uellē pfecto serenissime prin-
ceps pro meo in te ac uestrā rem Pu. studio / ut et
animus tuus / et eorum qui in ea opinione uersan-
tur / aliquando ad salubriora consilia capienda er-
ga templa tēplorumq; cultores / et illis dicata bona
resipiscerent: et si non maiorū exemplo: At saltē
recentibus malis uestris / et rebus infeliciter gestis
ad id plurimū excitari debetis. Vereor. n. ego nō
parum ac pertimesco: ne si diutius uobis ea mens
idemq; propositū infederit: pati ēt acerbiora cogā-
mini cum melioris sententiæ uiri nonnulli ea uo-
bis pmittant. Sic .n. et cōpluribus aliis infeliciter
accidisse memoriæ proditū est. Refert siquidē di-
uus Augustinus in eo quē de ciuitate dei edidit li-
bro. Cum Rome pestilentia quādam grauissima
mulierū simul ac pecoris exorta fuisset: adeo ut p
morientiū multitudine iam defecturum genus ani-
maliū crederetur. Hiems īsuper illa tam incredibi-
lis frigoris īmāitate sœuīret: ut horrēdæ altitudinis
niues p dies quadragita pter solitū in foro duraue-
rint: et Tiberis plurima glacie cōstringereē: tum fe-
runt fuisse responsum: q; ea esset pestilentie causa

. S . Augu-
stinus .

Pestilentia
ex retentiōe
bonorū ec-
clesiasticorū .

ga plurimas aedes sacras multi priuati occupatas renerent. Quibus postmodum restitutis: tum demum tot clades/tot prodigia cessauere. Quintus est Fuluius flaccus auctore Valerio memorabile ob contemptam religionem exemplum posteris dereliquit. Hic. n. quis censor: nequaquam tamen tulit impune: quod in eo ipso magistratu regulas marmoreas ex Iunonis Locriarum templo in eam quam Romae extruxerat ad eam fortunam impie transtulisset. Nam post hoc factum haud immerito aduersa est mentis ualitudine captus: neque deinceps ferunt rationis usum habuisse: sed per summam animi egritudinem eum paulatim contabuisse ac miserrime expirasse memoriam traditum est: cum ex duobus filiis in illirico militantibus alterum audisset e uita migrasse: alterum uero crudeli morbo affectum grauissime torqueri. Quo quidem casu Senatus Populusque Romanus non mediocriter commotus publico decreto censuit: easdem regulas fore locris deferendas: ut eo pacto et impium censoris opus emendaretur: et praeclarum posteris exemplum praeretur: immortalis deo semel dicata haud unquam esse absque nefario scelere submouenda: aut in alios etiam honestos et optimos usus transferenda: Si qui uero religione posthabita id impie presumpserint non sine graui stomacho Senatus se id pa-

.Q. Fuluius flaccus
obcecatus
per direptionem sacrorum

Agefilai reli
gio magna
in templis .

Mitridates a
Lucullo ob
templum Di
anae expolia
rū p̄fligatus
Ciziceni .

tratuos cognoscerent: meritaſq; pœnas ſe quando
que daturus. Cōtra uero de Ageſilao clariffimo i
peratore ab Xenophōte philoſopho egregie lucu
lenterq; describitur: q̄ ipſe ſemper templa quæ ē
erant inter hoſtes ſummo ſtudio ſūmaq; diligētia
uenerabatur: exiſtimans imortalē deū nō inter ami
cos ſolū ſed ē inter hoſtes pia religione colendū.
Pariq; modo dei ſupplices atq; cultores ē inimī
cos nullo penitus pacto uexari patiebaſ . Abſurdū
quippe ac imaniſſimū ſcelus eſſe dicebat: ut quicq;
ex tēplis delubriſq; diuinis unq; demeretur: aut eo
rum ſacerdotes damno ſeu aliquo afficerentur in
cōmodo . Qua p̄p capitali admodū odio tales im
pios taleſq; ſacrilegos ſemp̄ infectabaſ . Hoc nā
q; pacto et hoſtes debellare et exercitū ſuū ſtrenue
deducere poſſe ſperabat . Qd̄ q̄dem ita ēē ex eo
facile ſatis coniici poteſt: qd̄ de Mitridate in uita
Luculli a Leonardo Iuſtiniano nobili cōpatritio
ueſtro e græco in latinū traducta p̄clare describiſ .
Dū . n . hic pedestrib; naualib; q; copiis urbē Cizi
cenorū Populo Ro . confederatā ingenti manu eſ
ſet aggreſſus : oborta illico tēpeſtate deficientibus
q; cibariis a Lucullo turpiter p̄fligatus eſt: maxia
exercitus ſui parte in ea pugna trucidata atq; con
ſumpta . Mitridates uero dum ſaluti ſuæ ſola fuga

consulere nititur: tam ualida iterum tempestate obrutus est: ut relictæ nauis quæ ob pcellæ magnitudinem iam iam naufragium subitura uidebatur se se necessitate coactus pirratis committeret. Eam uero tantam cladem tantamque calamitatem ferunt non immerito illi intulisse Dianam: quæ ueluti dea et aliquid in se numinis habere arbitrabantur: quia uidelicet ipsius manibus maxima cum religionis iniuria atque dedecore eius templum expoliare: eiusque simulacrum inde detrahere presumpsisset. Non minus sane horrendum in Romanorum exercitu ob similem causam aliud contigisse memoratur. Nam cum Carthago illa Romanis inimicissima ui tandem ab eis esset oppressa: Romanus miles quidam contempta religione in ea ipsa urbis direptione sacrilegium perpetrare non timuit. Appollinis .n. statuam qui ueluti deus ab omnibus colebatur aurea ueste nudauit. Sed nefarii sceleris debita supplicia diutius non effugit. Nam sapienti iustoque consilio egit æquissimus deus: ut sacrilegæ manus inter fragmenta uestis inuenirentur abscissæ: quod doctiores in posterum ceteri redderentur: quæ maxime a rebus sacris atque diuinis abstinendum esset. Ex sacris quoque libris istiusmodi exempla quæ plurima afferre possumus: præcipue uero ut in Machabeorum libris continetur pulchrum nobis ac præclarum præstat exemplum

Carthago.

Militis cuiusdam. Romanus ob sacrilegium inueste abscissæ.

Anthiocus
rex ob con-
temptam re-
ligionem a
deo percussus

Anthiochus rex ille scelestus : qui tanta superbia /
tantaq; arrogantia se supra humanū modum extu-
lerat: ut sibi ēt uideretur fluctib; maris posse impi-
tare: et ipsa celi astra cōtingere. Hic itaq; cōtemp-
ta ueri et aeterni dei sacra religione / maximū illud
ac celeberrimū iudeorum tēplum sacrilegis nefan-
disq; manibus expoliare non timuit . At qui diuinā
nam ultionē: quā se facile effugere posse sperabat
diutius non euasit . Subito namq; tam dura tāq;
horribili percussus est plaga: ut de impiissimi corpore
uermes scaturirent: et horrendo admodū cruciatu
uiuentes eius carnes effluerent . Hac igi; tam ma-
nifesta tamq; diuina ultione cōmonitus ad sui tan-
dē cognitionē deductus ē . Postremo uero cum su-
um ipsemet fetorē ac cruciatū ferre non posset: iu-
stū est inquit subditū esse deo : et mortalē non pa-
ria deo sentire. Templū insuper cuius paulo ante
ornamēta ac p̄ciosissima uasa impie abstulerat se
multis optimisq; munerib; ornaturū ēē p̄misit: ip-
sosq; sūptus ad sacrificia p̄tinētes de redditib; su-
is se cumulate ipensurū: et se insup iudeū facturū
esse sponpondit. At cū ob imania scelera maximaq;
sacrilegia sua misericordiā cōseq̄ idignus existeret
scelestē uitā digna morte finiuit. Ast heliodoro re-
gis legato ut ī eodē libro legi; simili cā eadē prope

Anthiochi
mors.
Heliodo-
rus .

contigere . Is namq; a rege ad diripiendam tēpli
pecuniam missus; dum iniunctum sibi negotium
strenue perficere nritur: quicūq; eius sacrilego im
perio parere ausi fuerunt: extemplo diuina quadā
uirtute ruentes in dissolutionē formidinemq; con
uersi sunt. Heliodorus autē e caelo quodam sibi nu
mine apparente subito in terram deiectus uariis ē
confectus uulneribus: Quam ob rem omni salutis
spe destitutus ex eo ipso loco quē paulo ante sum
ma superbia summaq; iactantia īgressus fuerat ma
xima satellitū stipante caterua a paucis postmodū
semianimis extractus est : Sed paulo post reddita
sibi sacerdotum orationibus pristina īsperataq; sa
lute: cum multa uouisset īfecto negotio ad regem
cum exercitu remeauit: Vbi cum ea quæ sibi appa
ruissent e caelo/et quæ ī se ipso expertus fuisset opa
magni dei ubiq; priuatim ac publice testaretur |
a rege interrogatus est: quis nam hac de causa Hie
rosolimā iterū mitti sibi aptus uideretur . Si quē
inquit habes hostem aut regni tui īsidiatorem il
luc eum transmittito . Eum enim si tamen uiuus
euaferit flagellatum recipies: q; in eo ipso loco ue
re sit quadā uirtus cælestis atq; diuina. Nam maxi
mus ille cæli terræq; creator: q; sūmo consilio sum
maq; sapientia omnia regit moderaē atq; gubernat

Heliodorus
a deo pcul
sus .

Heliodori
vera confessio

Experto cre
dendū tibi.

Qualiter
habeātur sa
cerdotes ho
rū temporū

eiusdem loci custos / acerrimusq; defensor existit.
Quicūq; igitur spreta religione vim aliquam eidē
intulerint impias ue in eum manus iniecerint : ne
quaq; sibi putent impune futurum. Tales et. n. eo
usq; insequitur : uariisq; calamitatibus et cruciatu
bus afficit : quoad perpetrati facinoris luant meri
tas pœnas atq; supplicia : huius uero rei ego ipse op
timus testis existo : qui hac de re paulo ante in me
metipso periculū feci. Vereor profecto Serenissi
me princeps : ne quod Heliodoro accidisse diximus :
id quoq; qui sacrarū rerum tributa exigunt aliquā
do ifœliciter eueniat : tū quidē quia id agūt : a quo
si recte saperent procul dubio abstinerēt : tū uero
maxime quia id ipsum a plerisq; sūma imo destia :
nullaq; religionis aut inopie habita ratione agūt.
quod tamen ab illius uestri inclyti sapientissimiq;
senatus uoluntate lōge arbitror abesse. Vt scilicet
in huiuscemodi exactionibus sacerdotes / deiq; mi
nistri : qui perpetuo studio cultui diuino p̄ omniū
salute uacant / aliquā prorsus iniuriam patiantur.
Verū id priuatorū cōsiliis fieri magis ascripserim :
q; hoc quidē pacto hocq; inhonesto ministerio il
lustrissimo Senatui uestro gratificari cupiūt. Qua
pp̄ se in exigendo austeros rigidos et inhumanos
p̄strare conantur. Nisi. n. ad diē prefixū pecuniæ p̄

sto sint: adsunt ſæui exactorū miniſtri: ī mīſeros ſacerdotes īpetū faciūt: cōuiciis lacerant/ obprobriis onerāt: cōtumeliis uariisq; calūniis ſauciant: Eorū ſubſtātiā ac ſuppelectilē aſportāt/ diripiūt: auctōnibus uendūt: plus fere ī p̄dā q̄ in ſolutōnis ſortē cedit. Heu omībus retro ſeculis inaudita īpietas. O ſūma crudelitas omni ſupplicio uīdicāda. Hæc ne xp̄iano nōi conuenire cenſenda ſunt? Exiſtimare debemus deū tāta facinora cōtēnere poſſe? Cætera q̄dē peccata et ſi grauiā: ueniā tamē aliquādo placato deo cōtritione merent̄: Sed ubi rebus ſacris uiolētas manus inieceris: tū deniq; deum iratū expaueas. Adeſt. n. ſubito uīdex īpietatis: ac debitas pœnas illico diſtricto et horrēdo iudicio reſciit. Nūc uero ad huiſ rei maiorē certioremq; ſcientiam ſatis cōmode referri poſſet infœliciffima. Cn. Pompei clades atq; iactura: cui primo tantum fauīt atq; arriſit ſecunda fortuna: ut iuxta Ciceronis ſentētiā nemo unquā tam imprudens arbitrandus ſit aut fuerit: qui a deo īmortali tot ac tantas res tacitus auderet optare: quot et quantas ad Cn. Pompeium pleniffime deus ipſe cōtulerit. Verum tamē quia ſecundum Linium patauinum ac Iosephum totius hebraicæ hiftoriæ ſcriptorem luculentiffimum templi Hieroſolimitani facultates ac dona

Ingens impietas.

Cn. Pompeius.

Cicero.

Iuius.
Iosephus.

Pópei exi /
tus ob tem /
plū Hiero.
solimis ex
poliatum.

M. Crassus

M. Crassus
ob tépli Hie
rosolimitāi
direptiōem
ppria ma
nu cōfossus,

profana impietate diripere conatus est: miserandū sibi postea exitum comparauit. Quā enim tristi ac infœlici pugna in Thesalia aliisq; locis cum Iulio Cæsare decertauerit: nec non q̄ miserabiliter a puero Ptolomeo in quo maximam ac præcipuā spē collocauerat occisus atq; truncatus fuerit satis exploratū habemus. Paria ac ut sic dixerim sororia istis etiam. M. Crasso contra Parthos Romanis infestos bellum gerenti euenere. Is enim ad bellum proficiscens cū illud idem iudeorum templum diripuisset: atq; sicuti Iosepho placet inter cætera auream trabem templi centum et quinquaginta minarum auri confregisset: et ī militum sumptus impie conuertisset: adeo infœlici postmodum et infauitissimo bello contra ipsos Parthos decertauit: ut iter maximas ac grauissimas Romanorū clades ac iacturas non immerito connumeretur. Primo. n. filius optimæ indolis ante cari parentis oculos Parthis telis extinctus est. Plurimæ deinde pulcherrimæ legiones totius Romanæ militiæ decus miserabili sunt strage confectæ. Multa preterea eorū signa hostilibus manibus intercepta: reliquus uero exercitus qui tantæ cædis superstes extitit quemcunq; rapuit fuga in Armeniā Ciliciam Siriāq; distractus est. Postremo Crassus ipse satis q̄

dem iusto optimi dei iudicio ab hostibus captus
crudeles sibi magis delegit manus inicere: quā uiuus
barbarorum manibus turpiter abduci: Nam uirgā
quandam qua equum urgebat in oculū suum ipse
met altius impressit: Sicque confossus duro mortis ge
nere impiam animam efflauit. Cum uero perditū
eius caput una cum dextera manu a barbaris esset
abscisum/ et ad regem Aristonicum deportatum:
summo hostibus ludibrio fuit: et uti uiro de rebus
sacris pessime merito aurū liquidū in os eius iustis
sime infusum est: Ut cuius animus nefaria sacri au
ri exarserat cupiditate: etiam eius mortuum et exā
gue corpus auro ipso adureretur. Talia sunt igitur
munera/ talia premia / talisque mercedis retributio
eorum qui res sacras diuino cultui dedicatas dirri
pere sibi que uendicare: aut in alios eas usus distrahe
re presumunt. Verum sicut istis ob contemptam re
ligionē graues ultiones legimus inflictas: ita quoque
piis cultoribus ingentia premia felicesque rerum suc
cessus æquissimo dei iudicio fuisse concessos. De
Alexandro quippe Macedone inuictissimo rege
memoriæ proditū est: eum erga res sacras cerimo
niasque diuinas liberalissimū semper ac munificent
tissimum extitisse. Cū enim adhuc admodū iuue
nis esset ætate inter sacrificandū utraq; manu thui

C. I.

Crassi mor
tui in os ob
maïorem uin
dictam aurū
liquidū fusu

Alexander i
res sacras li
beralissimus

Leonidæ in
Alexandri
redargutio.

Alexandri
pulchra re
sponsio. *170*
Aurea uerba *171*

Alexandri in
sacerdotia
dum ingens
humilitas.

ra ac preciosa odorama pro ipsis sacrificiis diui
nis exciperet: cum Leonidas inquit. O Alexander
cum terris ferentibus aromata imperitabis: hoc pa
cto tam large tamq̃ effuse euaporare poteris. At
impresentiarū consulte rebus utere partius. Tum
Alexander. O Leonida id a te potissimū expeto:
Vt si secunda peroptas: cum sacris numinibus par
cus esse desistas. De eo quoq̃ in Iosepho legitur:
sicut et in aliis quoq̃ ueteribus historiarum moni
mentis passim traditur / multa ac insignia sacratis
simo illi iudeorum templo eum munera cōtulisse:
et maximo deo nostro / propriis manibus immolaf
se. Tanto insuper honore / tantaq̃ reuerentia lad
dum summum illius templi sacerdotem prosequi
tus est: Vt etiam humi stratus eum adorarit. Ius
sit deniq̃ ut iidem sacerdotes / templiq̃ ministri:
quicquid uellent libere poscerēt. Inter cetera ita
q̃ ingentia dona: hoc quoq̃ illis contulit: ut genti
illi perpetuo patriis liceret legibus uti: nec non ut
per septem annos / uniuersa iudeorū gens ab omi
ni prorsus tributorum onere libera esset / et immu
nis. Postremo uero statuit: ut quisquis ex hæbreo
rum gente secū militare decreuisset: summa huma
nitate / summoq̃ ab omnibus honore coleretur.
His itaq̃ omnibus hoc modo pactis: quasi diuina

uirtute cōmunitus / magno tunc animo aduersus
Indos strenue mouit exercitū / summaq; et incredi
bili celeritate Porru illum potentissimū / ac pene ī
superabilem indorū regem insigni uictoria supera
uit. Non possum profecto hoc loco insignē illum
Themistoclē non summis attollere laudibus : quē
inter ceteras eius illustres / maximasq; uirtutes / q
bus egregie præsstitit hac precipue religionis / diui
narumq; rerum obseruantia ceteros ætatis suæ ui
ros antecelluisse constat . De eo quippe memoriæ
proditum est : qd cum a publicis rebus gerendis ua
cuus esset si quid sibi ocii daretur : illud plerunq;
ad splendidos sacrarū ædium apparatus / et deorū
rēplis affixa donaria / curiose et accurate uisenda
cōferre solebat . Quare omni diligentia / omniq;
cura inspectabat : ne quid unq; quis demoliretur :
ne qd usq; deesset : qd ad deorū religionē / et cultū
optime nouerat p̄tinere . Quā ob rem si ii de q;
bus nunc diximus tam deuoti / tamq; religiosi sup
stitiose diis falsis obsequendo fuerunt : q̄ro magis
nos Christiani id agere debemus : qui ueri et æter
ni dei cognitionem tenemus ? Qua inq; cura / qua
diligentia / quo studio / quo conatu / qua pietate /
et obseruantia excolenda nobis est uera et indu /
bitata religio ? Qua uerus ille cæli terræque

c . ii .

Alexander
pp sacerdo
tes bene habi
tos / Porru
Indorum re
gem uicit .
Themisto
cles omnium
ætatis suæ re
ligiosissimus

Qualis esse
debet qui deū
uult habere
propiciū,

creator / et rector colitur / et adoratur: Qui non so-
lum nobis cuncta hæc terrena / ac temporalia bo-
na / fœlicesq; rerum euentus sine cuiusq; adminicu-
lo iugiter prestat: Verum etiã animis ipsis / cum e-
corporum custodia exceſſerint beatam immortali-
tatem / ac æternam tribuit fœlicitatē si tamen uitā
hanc recte laudabiliterq; duxerimus: quæ quidem
dii illi gentilium non solum cultoribus suis presta-
re non poterant: Verum etiã in nullo prorsus abs-
que dei nutu illis ꝓdesse aut obesse ualebant. Si
qua uero cōmoda / aut etiam detrimenta eos ali-
quando hominibus legimus intulisse id solius dei /
et eo quidem equiori quo secretiore euenisse ꝓ-
missione firmiter sentiendū est. Neq; enim quic-
q; in hoc mundo fieri aliquando potest absq; eius
imperio: qui solus est omnium rerum fons / origo /
primumq; principiū: qui solus hunc mundum rei-
git / moderatur / et mouet. Quo circa longē qui-
dem maiori studio propensioriq; diligentia nobis
enitendum est: si deum ipsum bonorū omnium
largitorem optamus habere propiciū: ut religio-
nis / ac diuini cultus integritas accuratius obserue-
tur: ne quid impium erga templa / ac deo dicata
bona / ne quid a nobis erga sacerdotes / deiq; mi-
nistros peragatur indignum. In quod quidē im /

pietatis genus si quando prolabimur certo noueri
mus eadem nobis infligenda esse supplicia: quæ fal
sos illos deos: immo uerū deum per ipsos contēpro
ribus suis intulisse antea diximus: et eo quidē atro
cius et grauius: quo maior est / ac scelestior offen
sa ueri summiq; dei q̃ demonū falsorumq; deorū.
Quam ob rem animaduertite nunc quæso Claris
simi Veneti. Animaduertite inq̃ æquo / claroq;
rationis intuitu: q̃ prospere ac secunde / deum ac
ipsa dicata bona uenerantibus omnia successere:
Quam etiam infeliciter / contēnentibus / uel im
pie profanantibus: neq; mirū uobis profecto ui
debitur: si parum prospere uobis res uestre succe
dunt: si qua incōmoda / ac pericula: si quam cladē
ac calamitatē: si quam iacturā et pressuram susti
netis. Non. n. eiusmodi sunt hæ uestre diuinarū
rerum exactiones: quæ uobis dei omnipotentis au
xilium implorent. Non quæ imminentē uindictā
et ultionē auertant. Non tales proculdubio sunt
quæ uobis uictoriam ac fœlicem euētum belli pro
mittere queant. Longe profecto uos uestra fallit
opinio: Si sic opinamini: si sic uobis persuadetis
uestro (mihi credite) uos inq̃ uestro mucrone cō
ficitis. Neq; enim hæ uobis ut antea diximus / ali
quod afferunt adiumentum sed magis perinde ac

Trogus Pó
peius.

Brenus dux
Gallorum.

Brenus ad di
ripiendum
apollinis tē
plū propans
Dei iudicio
uulneribus
multis affec
tus se ipsum
interficit stra
to prius exer
citu.

Pyrhus sū
eros thesau
ros asportās
nauffragium
passus eos re
stituit.

letale uenenum plurima detrimenta / maximasq;
iacturas. Non hæc deniq; diuinā iram demulcent:
sed puocant magis / et assiduus clamoribus expo
scunt. Legimus sane aliquādo apud Trogū Pōpe
ium: uirū eloquētissimū / summaq; auctoritate cō
spicuū: Regē quēdam gallorū noīe Brenū / cū Ma
cedones bello deuicisset / quasi terrena iā sibi spolia
sordescerēt / animū ad deorū tēpla spoliāda cōuer
tisse / scurriliter quidē iocarū Locupletes deos ho
minibus largiri oportere. Cum igitur delphos ad
Apollinis tēplū diripiēdū pperasset: ubi maxima
uis erat auri / atq; argenti: subito exorto terremotu
montis non modica pars abrupta ē: quæ uniuersū
fere gallorū strauit exercitū. Dux uero Brenus cū
uulneribus plurimis affectus et ipse fuisset / atroci
tatēq; doloris amplius tollerare nō posset: se ipm
pprio pugione peremit: Sicq; ob ausum scelus de
bita supplicia / digna morte p̄soluit. Pyrrhus uero
cū Locrēses ex thesauro dex Proserpinæ / magnā si
bi pecuniā dare coegisset: Cūq; hac nefaria preda
onustus enauigaret: uī subitæ tēpestatis rota cum
classe / uicinis dex littoribus totus illisus est: in qui
bus deinde reperta pecuniā denuo thesauri custo
diæ restituta est. Verum quid ista longius prose
quor? Vereor enim si cuncta antiquorum exēpla /

huic proposito nostro accommodata / presenti ser-
mone cōplecti uoluerō / me scribendi modum ex-
cessurū; tot namq; sunt: ut pre eorum multitudine
uix enumerari queant. Omitto itaq; illud. Q. Cæ-
pionis exemplum qui consul cum tholosanū oppi-
dum diripuisset: multumq; auri / et argenti in eius
oppidi templis compertum fuisset: quisquis in ea
dirreptōne aurum cōtingere presumpsit / horribili
statim dolore / ac cruciatu e uita migrando perpe-
trati sacrilegii pœnas meritas dedit. Omitto Xersē
Persarū Regē: qui quatuor armatorū milia misit
Delphos ad Apollinis templum diripiēdum / atq;
uastandum. Quæ quidem multitudo imbribus to-
ta atq; fulminibus deleta est / penitusq; consump-
ta: Ut uel sic intelligeret Xerses / quanto maior
esset deorum iniuria: tanto nullas aduersus de-
os esse hominum uires / atque conatus. Quæ sa-
ne uīdicta / iis quoque temporibus satis accommo-
dari posse uidetur. Itidem namque uobis fere sæ-
pius euenisse conspiciamus: ex quo ecclesiarum bo-
na tollere et in stipendia ea militum erogare cœ-
pistis. Non solum enim / ut uos metipsi quoque
optimi testes esse potestis / onerariæ naues in /
genti bellico apparatu / multis uariisque bellicis

c. iiii.

.Q. Cæpio.

Vindicta in
gens in sacri
legos.
Xerxes.

Quatuor mi-
lia ad spolian-
dum Apolli-
nis templum
missa fu mi-
nibus deleta
sunt.

Qualis deus
noster i sacri
legos erit: cu
i q non sunt
dii tales fue
runt.

ornamentis onusta: demissis e caelo fulminibus ua
riis tempestatibus i variisq; periculis: miserabile p
tulere naufragium. Verum et multa hominu mi
lia/multis incōmodis/ ac calamitatib; oppressa in
feliciter corruerunt: adeo ut nulli uel pauci admo
dum: quos ad hoc bellum contigit proficisci salui/
icolomesq; redierint. Vnde quaeso Clarissimi Ve
neti hae tantae clades? Hae tantae hominum cedes?
Vnde tot incommoda/et aduersa? Nisi propterea
q non aduersus homines tantum: Sed aduersus
deum/ eiusq; cultum geritur hoc bellum? Sed de
hoc satis. Nunc enim ad hae tempora nostra con
uertenda est oratio: et domesticis exemplis claudē
da. Non solum enim antiquorum nobis exem
pla sufficere debent: si et nostra quoq; commode
afferre ualeamus: Presertim cum multos dicturos
non dubitem. Cur nobis gentilium/ totq; sceler
tissimorum deorum exempla proponis? Cur inq
nobis eorum q a uera erant diuinitate semoti/ ul
tiones adducis? Quibus cōmode satis et opportu
ne respōdendū est: a me id circo istiusmodi deorū
exēpla cōmemorata fuisse: Vt facilius inde/ plani
usq; perciperemus: q acerrimus sui ipsius uindex
esse debeat noster imo omniu deus in eos: qui cul
tui suo dedicata bona ipie dirripere/ et in alios ea

usus trāſſerre preſumunt. Ex quo ii q̄ falso dii uo-
citabātur et erant: q̄ q̄ omni p̄ſus diuinitatis nu-
mine carebant / tam ſauas ultiones / tamq̄ p̄nitio-
ſiſſimas clades / ob eorum ſpretā religionem / ac ſa-
crarū rerum impiſſimā direptionem . Tales inq̄
dii / immo uero magis deus ipſe p̄ eos traditur in /
tuliffe . Cur autē id fieri p̄miſerit æquiſſimus de-
us: ut hi qui demones magis erant q̄ dii / ab homi-
nibus tam graues / tamq̄ manifestas p̄cnas exige-
rent: ea potiffimū ratio fuit: quia nimirum quod
erat in eis ueram religionē ueramq̄ diuinitatē con-
tēbant: quādo ea ipſa idola uariis ſacrilegiis / et
impietatibus aſpernaban̄: quæ licet falſo: Veri ta-
mē dii uulgo credebant̄: et ab his maxime: q̄ faci-
nora talia p̄petrabant: et non nihil numinis p̄ſefer-
re uidebātur. Quā ob rem diuinitas ipſa iſtiusmo-
di contēptus / et iniuriæ debita ſupplicia / haud im-
merito repoſcebat . Cum nunc uero talis ignorā-
tiæ remota caligine / p̄ huiuscemodi ſcelera directi-
us cōtemnat̄: grauiora quoq̄ / et acerbiora tormē-
ta ſuis cōtēptorib⁹ iſliget. Sed nūc tandē ad noſtri
tēporis hoīes unde digreſſi ſumus reuertat̄ oratio.
qd̄ igit̄ cladis et infelicitatis ipiſſimo Federico ſe-
cundo cōtigerit / ob eccleſiæ uiolatā libertatē / id ne
quaq̄ opus eſt multis uerbis exprimere. Id. n: uni

Federicus ſe-
cundus .

Soldanus
Aegypti prin-
ceps.

Federici fecū
di ob sacrū
direptū em-
exitis.
Cararienses
principes.

cuiq; historiā perito satis est cognitum. Nā cum
ab Innocentio pontifice tertio / ad imperii digni-
tatē euectus esset: crucemq; pro expeditione cōtra
Christianorū hostes assumpsisset: tum isano atq;
pestifero ad sui ruinam suscepto consilio / in eccle-
siastica / ac deo dicata bona conuersus: ea dirripere
et in profanos usus transferre non timuit. Hic ita-
q; ad eam usq; cecitatem / ac nefandā rabiem p-
lapsus est: ut cum maximo Egypti principe / quē Sol-
danum uocitant / ad religionis / et ecclesiarū euer-
sionē / sacrilegas pactiones inierit: cōsenseritq; p-
sus a quibus religiosæ ac christianæ menti summo pere-
esset abhorrendū. Atqui debitas pœnas perpetrati
sceleris diutius non effugit. Nam post multarum
urbium dirreptōnē / post multas atq; diuturnas cū
Romana ecclesia dissensiones: post innumeras sa-
crarum rerum prædas / post multa deniq; ac ima-
nia sacrilegia proprium filium suspitione affectati
imperii teterrimis carceribus adactū crudeliter diē
suum obire coegit. Ipse deniq; grauibus ecclesiæ cē-
suris affectus execrabiliter uti par erat a Manfredo
naturali filio suffocatus est. Non pretermittā hoc
loco Carrariensium principum in simili impietate
non dissimilem calamitatem: nam cum rerum sa-
crarum usum / ob pestiferum ab eorum emulo ac /

ceptū cōsiliū sibi ipse uēdicassent: īperiū postea ac
ip̄am celeberrimā urbē patauiū / et natura / et ope
munīssimā: quæ uix expugnari posse cēsebat / fa
cillime amiserūt. Neq; .n. mentitus ē ille q̄ ait Nisi
dominus custodierit ciuitatē frustra uigilat q̄ cu /
stodit eam: et nisi dominus exercitū iuuerit: inua
nū p̄fecto laborat: q̄ illum prudētia sua deducere
nitiť. Sic illa quoq; sancta Iudith cum īsolentissi
mi caput Olofernis p̄prio eius mucrone detrūcas
set / egregie domino p̄cinebat. Non ī multitudie
est uirtus tua domine: neq; ī equorū uirib; uolun
tas tua: sed humiliū semp et mansuetorū tibi placu
it deprecatio. Quā ob rem si uos quoq; in maxi
mo ac splendido nauīū apparatu spem uestrā loca
ueritis: neq; bonis operibus ac sacrarū rerū diligen
tiore cultu deum placare cōtenderitis: satis p̄fecto
p̄timefcēdū est: ne irato eo frustra uobis belli uicto
riā promiseritis: Cum iuxta illud īsigne oraculū
inuictissimi Dauit ī domino magis cōfidendū sit
atq; sperādū. Sic qppe dicebat. Hi ī curribus et hi ī
eqs: nos aut ī noīe domini dei nostri uictores erū
mus. sic p̄fecto maiores uestri hostes suos terra ma
riq; strenue debellarūt. Sic crebras uictorias ac glo
riosa retulere trophea: ceterū cōsiliū nūq̄ inire uo
luerūt: ut res sacras / ac religiosorū bōa cōtingerent

Patauiū a ca
rariensibus
amissum ob
rerū sacrarū
usum sibi uē
dicatum.

Iudith.
Olofernes.

Dauit.

Optimū con
siliū p̄isco
rū uenitorū.

Philippus
Maria.

Philippus
Maria / et re
gni maxima
parte et sani
tate corpora
li / et posteri
tate familię
sue ob sacro
rum direptio
nē priuatus.

aut bellicis ea usibus traderēt. Percurrite uos ^histo
rias uestras Annales et monumēta uersate: nunq̃
illos iuenietis ex rebus sacris belli sibi parasse sub
sidia. Postremo uero ante oculos uobis Philippi
Marię recens pponatis exemplū: q̃ cum secundos
admodū in rebus suis successus habuisset: et oīa si
bi pene ex sentētia cōtigissent: Ad eā deinde isani
am / eamq; dementiā animū inclinauit: Ut eccle
siastica bona sibi absq; timore uēdicare p̃sumeret.
Sed ecce q̃ pulchre debitas pœnas exsoluit: Non
solū .n. multis / assiduiscq; bellis defatigatus īperiū
sui partē non modicā amisit: et inimicos suos pro
pe niēnia pprię ciuitatis discurrentes audiuit. Ve
rum ēt ī corpore suo graues / acerbosq; ptulit mor
bos: adeo ut lumie oculorū orbatus infelicē admo
dum longo tēpore egerit uitā. Quē uero exitū ha
buerit eius imperiū: quo ue pacto illius illustris fa
milie posteritas extincta sit nullaq; in eo relictā sit
dominiū successio unicuiq; ob rei ipsius recentem
memoriā satis potest esse perspicuum. Quorsum
igitur tam multa tam longo ac uario sermone con
scripta? Quorsum tam innumera gentilium et
paganorum pariter ac Christianorum exempla?
Hac omnia nēpe Serenissime Princeps Vosq; Cla
rissimi Veneti pro meo in uestrā rem Pu. studio /

et amore commemorasse / ac breuiter perstrinxisse
uolui: tum quidem: ut eorum animus / qui in hac
sacrarū rerum rapiendarum opinione uersantur:
et priscorum exemplis / et rebus a se infœliciter gel-
stis ad saniora / melioraq; consilia capienda res ipi-
scat: Tum uero ut unusquisq; optime intelligat:
nullum unq̃ non solum nostrorū: Verum etiam
antiquorum temporū inuentum fuisse: qui deo di-
catis rebus / impias quandoq; manus admouerit:
cui longo tēpore res suæ prospero / fœliciq; cursu
succeederint: aut is non statim meritas pœnas exsol-
uerit. Quod utinam a uobis imperioq; uestro a-
uertat clemētissimus deus. Quas ob res ne in lon-
gum nimis nostra protendatur oratio. Vereami-
ni uereamini et uos Clarissimi Veneti si in hoc ue-
stro proposito diutius perstiteritis: ne tot impendē-
tibus malis ac periculis / grauiora etiā subire ac to-
lerare cogamini. Non arbitremini id uobis magis
q̃ cæteris impune futurum: Lento enim gradu ad
sui uindictam diuina procedit ira: tarditatēq; sup-
plicii pœnæ grauitate compensat.

Nunq̃ profecto a p̃stantibus in re publica guber-
nanda uiris laudata est in una sentētia imota p̃mā-
sio: Sed ueluti in nauigando / si portum tenere nō
queas tēpestari obsequi artis est: Cum uero id mu-

Nullus unq̃
sacrilegus
diu de sacrile-
gio gauisus.

Optimū con
filiū attendite
Veneti.

tata uelificatione assequi ualeas. Stultum profecto
est. et insanū eum cum periculo cursum tenere :
quem prius cœperat . Sic nempe et in administrā
da re pu. gerendum est. Neq; enim idem semp cō
filium / eademq; sententia sequenda est. Sed quod
honestum / quod utile / quod fœlicē rei pu. digno
scitur afferre successum. Id certe sequendum / id
amplectendum : et in eo diutius firmiter permanē
dum . At uero si id rei pu. perniciosum esse discer
nitur : fatuum profecto esse / ac temerarium unus
quisq; sanæ mentis itelliget : id cum periculo seq;
quod possis cum salute / ac gloria declinare . Nūc
igitur clarissimi ueneti me salutis uestre cupidissi
mum exaudite . Vobis uestrisq; rebus melioribus
consiliis succurrite. Venetorum nomen toto orbe
celeberrimum / sanctōribus institutis custodite. Va
rias uobis impendentes procellas / ac tēpestates / fa
lubrioribus remediis amouere. Ut talibus cōsiliis /
talibusq; sententiis / et rebus uestris / et uniuersæ p
uideatis rei pu. Christianæ : Cuius salus e uestra
dependet.

FINIS.

Questio disputata per .D. Celsum Veronensem
Canonicū regularē cōgregationis lateranen. uide
licet An aliqua res pu. possit conducere iudeos ad
fœnerādū sine peccato | et ēt an Papa ualeat cōce
dere qd id fieri possit sine peccato .

A X I M A Controuersia / atq; dubi /
ratio Paduæ fuit: An aliqua res pub. pos
sit cōducere iudeos ad fœnerādū sine pec
cato. Et an papa / uel uniuersalis ecclesia
posset id concedere fieri sine peccato. Et quia ali
qui theologorū / et canonistarū ausi sunt temere
affirmare qd sic / supponētes et affirmātes qd iudei
possunt fœnerari sine peccato: Ideo primo queren
dū ē: An iudei possint exercere usuras sine pecca
to. Primo dicendum qd falsum est qd iudeus possit
exercere usuras prout usuræ sunt / et hoc sine pec
cato: imo nullus omnino hoīum ēt paganorū gēti
liū / et quorūcūq; rō ē qd usura ē cōtra legē naturæ
quæ oēs hoīes obligat et semp obligauit et obligat
bit. Nam contra legem naturæ non cadit dispensa
tio: qd omne decēs i ea icludiť: Vnde lex naturæ se
cūdū qd magis obligat q̄ ius diuinū: Nā cōtra ius
diuinū aliq̄do scā ē dispēsatiō ut patet d̄ p̄ceptis ce
rimonialibus / ut de sabbato et ce. Sed nō cōtra ius
naturæ: qd ēēt dispēsatio cōtra omnē decētiā cōtra

*an iudei
possint
exercere usuras*

*Usura qd
est cōtra naturam*

Ius nature
quō magis
obligat q̄ ius
diuinum .

Richardus.

omnem ordinem naturalem / cōtra omne dictamē
rationis / et contra omnem moralitatem. Vnde Ri
chardus de media uilla in quarto .di. xvii. ar. ii. q.
vii. dicit q̄ omne quod est de iure naturæ est de iu
re diuino: quia deus creauit naturam / et ius in na
tura: Sed non omne quod est de iure diuino est de
iure naturæ / ut patet in multis cerimonialibus quæ
aliquo mō etiam primis p̄cipiis naturalibus non
erant conformia / sed magis repugnabant secūdū
quid: licet non omnimode: Ideo mutata sunt et
potuerunt mutari. Tamen ī glo. di. i. c. ius naturale.
Videtur etiam poni q̄ omne / quod est de iure di
uino est de iure naturæ: sed nō ibi stricte accipitur
ius naturæ: sed large uidelicet inquantū etiam na
tura dictat / ut pareamus deo / quoquo pacto ali
quid p̄cipienti et cet. Ob quam quidem rem: quic
quid fuit in lege ueteri / quod fuit secūdū ius na
turæ proprie acceptum non fuit mutatum nec po
tuit rationabiliter mutari / et modo obligat et sēp
obligabit / nec papa contra tale ius potest dispen
sare. Vnde bene dixit hugo de sancto uictore li. i.
de sacris par. xii. q̄ precepta alia sunt mobilia alia
immobilia: mobilia sunt: quæ ad tempus sunt or
dinata: imobilia autem sunt: quæ a natura ueniūt
et ad istum intellectū potest accipi quod dicit Ho

Hugo.

stri: et alii doctores super .c. constitutus de re. do.
q̄ omne idecens / est deo ipossibile et indispensabi
le omnino / et multo magis Papæ: qui est uicari /
us dei / et eius uices agit: sed tale est illud quod est
contra naturalē equitatem. Ob hoc etiā dicit An
selmus / q̄ quia mendacium est contra naturam
adeo est peccatū: ut deus non possit dispensare ut
dicatur sine peccato quia non porest recedere a
ueritate sua etc.

Anselmus.

Ed modo probandum est q̄ usura sit con
tra natutam et contra omnem naturalem
equitatem. Quia usurarius uult uendere
id qd̄ non est in rerum natura uidelicet usum re
rum quæ non habent usum distinctum ab ipsis re
bus / uel a consumptione ipsarum rerum / aut di
stractione / ut est usus pecuniæ: et frumēti: et uini
ga ipsorū usus est eorū cōsumptio uel distractio:
nec alio modo possunt uti / et maxie pecunia / quæ
ad hoc inuenta est / ut sit media in cōmutationi /
bus / ut dixit Aristotiles primo politicorum et .v.
Ethicorum: Vnde talium rerum usus non potest
concedi nisi concedatur res / seu rerū dominium /
quare isti dicuntur uelle uēdere bis unam rem / uel
id quod non est .s. uendunt uinum et usum nini
seorsum: Similiter tales uolunt duplicem compē
d .i.

Aristotiles.

*q̄ usura
per q̄ nat
tam*

Math.
Luc.

Leo Papa.

sationem primo pecuniæ suæ iam datæ / ad domi-
nium alterius : Deinde uolunt premium de usu il-
lius pecuniæ / quæ amplius post mutuum non est
sua . *Dicitur etiam usura contra naturam pro-*
prii contractus mutui / quia de natura et essentia
contractus mutui est / q̄ sit gratuitus Math. x. gra-
tis accepistis et gratis date. Et Luc. vi. mutuum dā-
tes nihil inde sperātes nam sicut gratia non est gra-
tia / si non gratis datur / ut dicit Leo Papa et ha-
betur .i. q. i. c. primo sic mutuū non est mutuum
si non sit gratuitum : sed usurarius uolens merce-
dem in mutuo rerum / quæ non habent usum di-
stinctum / ubi etiam datur dominiū : peruertit na-
turam contractus gratuiti mutui in mercenariū
ubi non potest esse merces / quare agit contra na-
turalem iusticiam ipsius contractus mutui .

Deinde usurarius peruertit dominia rerū / et
agit contra dominiū naturale rerum . Nam
de natura et essentia contractus mutui est /
q̄ transferatur dominiū in mutuatariū .i. in eum
cui fit mutuum / ut etiam habetur in .l. ii. §. apella-
ta . ff. Si certum petatur . Ethimologia etiam
nominis id declarat : quia mutuum dicitur qđ de
meo fit tuum : Nam proprie mutuum non fit ni-

si in rebus ubi transfertur dominium : Sed usurarius post mutuum uult dominium in rebus ubi non habet : et propter illud dominium uiolentatum et quod non ē / uult premiū usus : Quare iniquis / sime agit contra naturalia rerum dominia . Sed euertere aut peruertere naturalia et essentialia rerum est solius dei / et non humanæ facultatis nisi inique agentis ergo etc.

Item contra naturam facit usurarius quia uult uendere homini res suas proprias scilicet propriam industriam / quia pecunia mutuata ex se nihil faceret et semper mortua esset : Sed si lucratur ex industria est mutuatarii : Sed durū est et iniustum ac innaturale / q̄ alicui industria sua propria sibi uendatur : sicut iniquum esset si sibi uenderetur propria domus in qua iam habet dominium : Sed talia facit usurarius ergo etc. Sed q̄ illa pecunia sit omnimode illius qui mutuo eam accepit patet : quia si immediate eam amitteret in damnum suum sibi cederet / et non mutuantis tanquam rem propriam ammisisset quare etc.

Item usurarius agit contra naturā quia uult q̄ res quæ non faciunt fructum naturaliter faciant fructū : Vnde ab Aristotile primo politicorū usura uocatur partus cōtra naturā et hoc tangit ab Am

Aristoteles .
Ambi.

d .ii.

brofio cum dicitur usura arte nequissima / et ex ip
so auro nascitur aurum et habetur di. xxxvii. c. si
cut : Iste profecto partus est partus diabolicus : et
non naturalis ymo uere iniquissimus .

Item posset dici qd usura est contra naturam tem
poris : quia usurarius uult tempus alteri uendere
cum sit omnibus comune : ut arguit extra e. c. con
sultuit nam de concessione temporis uult lucrum .

Item contra laborem quia uult premium usurari
us sine labore : Dicitur enim communiter qd om
nis labor optat premium extra de re. eccle. non
ali. c. ad nostram et xii. q. ii. caritate : sapien. iii. etiam
dicitur bonorum laborum gloriosus est fructus . In sti. d.
legip. pa. §. cognatos. et. ff. commodati . l. si is. §. i.
sed fructus usurarii non esset bonorum laborum :
sed sine labore contra illud apostoli . ii. thi. iii. si
quis non uult operari non manducet . Volunt ip
si triumphare / lucrari / gaudere / et hoc ex labore
et sanguine pauperum : Deinde uolunt lucrari
in die pasce in die natiuitatis domini in die ascen
sionis et nunquam cessant a fructu nec celebrant di
es solenes etc. Concludendo ergo cum usura sit
contra omnem equitatem naturalem non potest fieri
sine peccato : Et ideo dicendum qd iudeis nun
quam fuit licita usura / sed bene pro redemptione rerum

usura

Deo

*nunquam fuit licita usura
bene pro redemptione rerum*

*o nullus theologus nec canonista
quodammodo concessit usuram vel usuram licitam*

ad se pertinentiū / et sic intelligitur illud deuter. xxiii. Vt etiam habetur xiii. q. iiii. Ab illo : quia illis quibus possumus inferre bella possumus dare ad usurā : quia eo modo nostra redimimus : Ideo a nullo theologorum unquā concessum inuenitur / quod usura ut usura fuerit licita / nec etiam ab aliquo canonistarum timorato / quia pro ista sententia est hosti. i. summa de usuris. §. an aliquo casu uer. octauo : Similiter Io. An. in. c. conquestus de usu / ris similiter Budrius Car. Zab. et quasi omnes in capitulo cōquestus. Idē ē Ray. i. summa et Arch. in. c. ab illo xiii. q. iiii. : Sed si quis perseveraret in sententia peruiaciter dicendo quod deus permiserit iudeis usuram ut usura : quod tamen non credo / tūc posset ēt aliter dici iuxta illud Th. secūda secū de q. lxxviii. ar. primo i. responsione secundi ar. et i. tertio sententiarū distin. xxxvii. ar. ultimo : quod primo accipere usuram a quocunque homine est simpliciter malū : debemus. n. habere omnem hominē quasi proximū et fratrem praeipue i. statu euangelii ad quem omnes uocantur . Vnde in psalmo absolute dicitur : qui pecuniam suam non dedit ad usuram etc. Ezechiel xviii. qui usurā non acceperit. Qd̄ aut iudei ab extraneis usuras acciperēt nō fuit eis cōcessū quasi licitū / et tāq̄ res quae fieri posset

*quibus poss
inferre bella
possumus dare
ad usuram*

*an de iudeis
posset v
concedere*

Tho.

Ezechiel.

*quod iudeis concessum
fuit per apostolum
usuram ab extraneis*

fine mortali: sed permissum fuit ad maius malum
uitandum ne scilicet a iudeis deum colentibus usu
ras acciperent propter auariciam cui dediti erant:
ut habetur Isaya xlxvi. Quod autem in premi
um promittitur sceneraberis gentibus multis: scē
nus ibi large accipitur p mutuo sicut ecclesiastici
xxviii. dicitur. Multi causa nequitie non scenera
ti sunt. i. non mutuauerunt: promittitur ergo in
premium Iudeis habundantia diuiciarum: ex qua
contingit qd aliis mutuare possunt: permisit et eo
modo iudeis libellum repudii: ut euitarent homici
dium: Aliud est enim precipere uel hortari: et aliud
permittere. Quod enim permittimus nolentes cō
cedimus: quia malas hominum uoluntates ad ple
num cohibere non possumus: ut dicit Chrysosto
mus et habetur. xxxi. q. i. hac ratione: dicitur etiā
ibidem qd ea quæ permittimus non approbamus.
Ad hoc propositum facit illud quod dicitur in .c.
cum iam dudum de preben. ubi dicitur / qd multa
per patientiam tollerantur: quæ si in iudicium de
ducerentur cassarentur: Cum autem christiani pos
sint faciliter eorum peccatū impedire / non debēt
inducere uel eos fouere. Alex. etiam de Alex. in
summa ubi loquitur de usuris tenet qd iudei nun

quam potuerunt exercere usuras sine peccato mor-
tali prout usuræ sunt. Et licet aliqui dicant / q̄ sal-
tem possunt moderari usuræ iudeorum propter .c.
quanto de usuris ubi prohibentur graues / et imol-
deratæ usuræ: dicendum secundum glo. ibi q̄ nō
licet in malo arguere a contrario sensu: deinde q̄
omnis usura est grauis / et immoderata: quia est ra-
pina: ut in .c. si quis usuram. xliii. q. iiii. Argumen-
tum etiam sumi potest q̄ i iudeis sit semper usura
cum peccato / quia etiam post bapt. coguntur res-
tituere sicut et res rapinosæ: Nam post abolitio-
nē peccatorū per baptismū alia iuste acquisita ēt si-
ne peccato possunt retineri sed non usuræ: quia
radix putrida et cum peccato fuit ergo et rami in-
fecti et cætera. Inno. de trans. in capitulo finali
dicit q̄ quātum ad cōmittendum peccatum mor-
tale uel remanendū in illo / in hiis / quæ pēdent a
iure naturali in lege diuina / et euangelio conten-
to: Papa non potest dispensare: et ponit exem-
plū de .c. super eo de usuris: Papa ergo non dispen-
sat contra ius diuinum ubi est peccatum mortale.
Similiter nec cōtra ius positium quando etiam
non cessat iniusticia et iniquitas naturalis et cætera.

d. iiii.

Secunda dubitatio principalis.

f. Etundum dubium an cōmunitas aliqua possit cōducere iudeos ad exercendum usuras sine peccato cōmunitatis idest ipsorum hominum ipsius rei publicæ conducentium.

Pau.

f.olutio huius dubii patere pōt ex pcedētibz quia coopari scienter peccato mortali ē mortale secūdū omēs theologos et doctos canonistas: quod elicit ex dictis Pau. ad ro. i. Nō solum qui faciunt sed et qui consentiunt facientibus digni sūt morte: ergo q̄to magis q̄ inducūt. ubi gl. quā allegat Th. scda scde. q. x. ar. x. i. i. ar. ubi tractat de tollerantia: quā habere debemus circa ritus iudeorum et aliorū infidelium dicit q̄ peccato consensire unusquisq̄ dicendus est: qui nō prohibet cum prohibere ualeat: si non prohibere est malum quāto maius malum erit: consentire uel cooperari peccato: quod consentiens peccet patet. x. q. iii. Qui consentit: et tribus capitulis sequētibz expresse.

Primo ergo dicendum est q̄ conducentes quia ex conductione oportet q̄ paciscantur de solutione usurarum: q̄ non sunt liberi ab excommunicatione: et ex consequentiā peccato mortali ut per

clemē. i. de usuris : Secundo q̄ conducentes pec-
cent mortaliter satis clare argui potest : quia faci-
unt contra preceptū ecclesię extra de usuris post
miserabilem : Vbi ecclesia precipit principibus se-
cularibus q̄ faciāt restituere usuras / quas accipiūt
Iudei / et q̄ alias interdicator eis communicatio
omnium rerum cum Christi fidelibus etiam sub
pœna excommunicationis precipit ecclesia : Ta-
lia precepta secundum theologos et timoratos ca-
nonistas semper obligant ad mortale quāto magis
peccarent conducentes ? Secundum theologos si
principes / uel alii rectores cogunt christianos ad
soluendum usuras Iudeis : Ipsi tenentur ad resti-
tutionem : Sed tales conductores ex tali conduc-
tione cogent in futurum soluere : quia iam se obli-
gant / et obligarent exconventionibus / ergo faci-
unt se participes futurę rapinę : quia usura dici-
tur rapina ut habetur xiiii. q. iiii. c. Si quis : et est
textus Ambrosii notabilis / et exconsequenti pec-
cant mortaliter quia rapina non potest esse sine
peccato mortali . Guil. dicit q̄ domini qui per-
mittunt usuras exigī a iudeis in terris eorum : q̄
ipsi tenentur ad restitutōnem : quia cum possint
non compellunt ipsos ad restituendum / cum ad
eos pertineat et teneantur ad preceptum quod ha-

Ambro.

bent ab ecclesia : quod non seruando monstrant
se habere interpretatum consensum : iuxta illud
non caret scrupulo concessionis occultæ : qui ma-
nifesto facinori non desinit obuiare extra de homi-
cidiis sicut dignū. §. iiii. et ex consequenti peccant
mortaliter ergo a fortiori quanto magis qui cōdu-
cunt conuentionem faciendo de usuris. Et cum
mihi a secularibus frequentius dicitur / q̄ fit hoc
ad uitandum maius detrimentum eorum / et pro-
pter multa commoda : quæ proueniunt pauperib⁹
ipsius ciuitatis et cætera. Quibus sancte est dicē-
dum q̄ nunquam malum culpæ agendum est / ut
uitentur omnia mala mundi temporalia / nec etiā
spiritualia dummodo remaneat ibi culpa / et dei
offensa : Nec est aliquo pacto credendum aut arbi-
trandum / q̄ mala debeamus euitare / aut bona de-
beant nobis prouenire per offensam dei secundū
omnes sanctos doctores : quia esset inferre : aut qd̄
deus non esset omnipotens : quia nō posset succur-
rere nolentibus eum offendere : aut q̄ non cerne-
ret omnia / quia non posset intueri talem bonam
mentem et innocentem : quæ propter eius gratiam
nollet committere peccatum ueniale / Aut q̄ non
esset sanctus / quia non delectaretur tali tantaq̄
innocentia eiq̄ succurreret : sed magis succurre /

ret scelestis hominibus quasi delectaretur eorum
offensa / et iniquitate: et hoc satis argui potest eti
am ex textu de usuris. c. super eo. ubi dicitur q̄ sa
cra scriptura prohibet pro alterius uita mentiri / et
multo magis prohibendum est ne quis pro redimē
da uita captiui usurarum crimine inuoluatur.

c Conclusio hæc theologorum uera est et ma
xime Tho. secunda secūde. q. xxxiii. ar. vii.
in solutione. y. argumenti. et Pe. de pal. in. iiii. di.
xvii. ar. i. in .vi. quesito. conclusione prima q̄ nul
lum malum culpæ etiam uenialis ut euitētur mor
talia est eligendum: quia dei offensa non est eligē
da / nec cadit sub electione: nec etiam est aliquo
modo debita: ut ē euitētur multa mala. unde Au
gu. in li. de mendacio et habetur. xxii. q. ii. c. pri
mo. dicit q̄ omne genus mendacii q̄ alicui pdest
corporaliter / et spiritualiter / et nulli obest etiam
pro illa utilitate faciendum non est. Vnde conclu
dit augustinus q̄ ad sempiternam salutem nullus
ducendus est opitulante mendacio: hæc etiam sen
tentia habetur a magistro sententiarum in. iii. di.
xxxviii. et confirmatur a beato Bonauentura / et a
reliquis theologis: Augustinus similiter super psal
mos et habetur. xxii. q. ii. Ne quis dicat q̄ bonis et
scis uiris falsū dicere iuenitur esse cōcessum idem

etiam habetur ubi supra. c. faciat Si ergo ista non li-
cent : quanto minus licebit usurae cooperari cum
semper usura sit peccatum mortale. hoc etiam argui
posset ex. c. non magno ne. cle. uel mo. et cetera.

Host. etiam et Io. An. in. c. non magno ne. cle.
uel mo. dicunt aut aliquid est prohibitum lege diui-
na / ut mendacium / et usura / et non admittitur co-
pensatio de minori malo ad maius malum : nec de
malo ad maius bonum et hoc per. c. super eo de usu-
ris et xxii. q. ii. c. i. Aut est prohibitum lege cano-
nica : et tunc potest fieri compensatio auctoritate Pa-
pae : cum possit tollere peccatum quod constitutio
canonica induxit : ut in .c. proposuit de con. pre-
ben. etc : Ecclesia ergo non potest consentire ma-
lo culpae : et multo minus cooperari quod est pro-
hibitum lege diuina in quo semper remanet ma-
cula peccati et hoc etiam ut uitetur maius malum
uel quod sequatur aliquod aliud bonum / ut pa-
tet expresse di. xiiii. c. quod ait : licet possit tolle-
re ecclesia sub dissimulatione causa maioris
mali uitandi uel causa maioris boni / quod inde
oriri potest et de hoc est glosa quam sequitur Ar-
chidiaconus et Iohannes de fant. distinctione quat-
ta capitulo Denique in uerbo uenia : uide etiam glo-
sam notabilem distict. iiii. c. finali. Et si quis diceret

Archi.

q̄ ecclesia tollerat ritus iudeorum / et prohibet fi-
deles ne eos impediant ut habet̄ expresse di. xxxxy.
c. Qui sincera. Dicendum q̄ ecclesia hoc impedit
causa maioris boni quod exinde sequitur ut. s. p̄
hanc uiam possimus eos lucrari / et facilius cōuer-
tantur ad ueritatem / ut dicitur in supradicto .c.
qui sincera. Deinde quia ueritas nostræ fidei in li-
bris ipsorum uelata et i ritibus prefigurata nostris
oculis lucide demōstratur et fidei nostræ testimoni-
um roboratur ut dicit Augustinus. xviii. de ciuita-
te dei. c. xxxxy.

Agister Gerardus de senis ordinis heremi /
tatum examinat hoc dubium utrum iura debeāt
concedere cōtractum usurarium / propter aliquod
bonum quod inde oriatur uel propter aliquod ma-
lum ; quod inde uitetur ; quod soluit hoc modo
distinguendo / et allegatur a Ioh. an. in mercuriali-
bus in regula peccatum .in ar. iii. Dicit enim q̄ p̄-
missio accipi potest tribus modis. Vno modo pro
ut est simplex permissio indulgens pœnam .et hoc
casu ecclesia permittit malum / ut euitetur maius
malum ut in dicto. c. deniq̄ iuncta glo. i uerbo uel
nia. di. iiii. et in. c. Si qua monacharum iuncta gl.
xxvii. q. i. Et dicit ibidem Ioh an. q̄ talis pmissio
ideo dicitur simplex quia tantūmodo pœna indul-
getur / non autem culpa minuitur. Secundo mo

Permissio po-
test accipi
tribus modis

do accipi potest permissio uel cōcessio prout idem
est q̄ permissio tollens impedimentum secundum
quē modū iudei inter xp̄ianos permittuntur ab ec
clesia in obseruantia sui ritus ut in .c. Qui sincera
xxxv .d. et ista permissio differt a prima: quia nō
solum ecclesia permittit malum, s. obseruantiam ri
tus iudeorum subtrahendo cōminationē / uel in
flictionem p̄næ: sicut facit permissio prima / sed
etiam remouendo impedimenta christianorū qui
uellent ip̄edire iudeos ne obseruarent suos ritus ut
in .c. Sicut de iudeis . Tertio modo potest acci
pi concessio prout idem est q̄ permissio pr̄stans
iuuamen: secundum quem modum ecclesia quan
doq; permittit clericum occidi a p̄tate seculari / et
hæc permissio excedit secūdā: sicut secunda pri
mam: quia in ista tertia permissione non solū sub
trahitur cōminatio aut inflictio p̄næ: quæ posset
per occisionē clerici infligi / sicut fit in prima per
missione. Sed etiam tollit impedimentum per qd̄
posset occisio clerici impediri: quemadmodū fit in
secūda permissione. Immo ultra hec duo pr̄stāt
iuuamen ī ista tertia permissione quod non fit in
aliqua precedentiū: Nam in nulla ipsarū posset ec
clesia iuuamen p̄stare: quia non potest adiuuare
malū culpæ et offensæ dei: et qui aliter sentiunt be

fratraliter sentiunt: Sed ecclesia præstat iuuamen /
quia ipsum degradat et ponit in manibus iudicis
secularis ut crucietur uel etiam occidatur iuxta il-
lud Apostoli. i. cor. v. Tradens huiusmodi homi-
nem sathanæ in interitū carnis ut spiritus eius sal-
uus fiat in diem domini nostri Ihesu Xpi ut in. c.
nouimus de uerbortum signifi.

Apostolus.

e X his patet q̄ tribus modis potest accipi cō-
cessio uel permissio / primo quādo propter
maius malum uitandū malum toleratur sub dissi-
mulatione: et hæc dicitur comparatiua permissio /
quia solum pœna indulgetur / Cum talis sic faci-
ens non puniatur ut est de meretricibus: Tamen
non minus inuoluitur crimini propter talem per-
missionem: Secundo modo accipitur concessio
uel permissio / quando ecclesia tollit impedimen-
ta impediencia malum fieri propter bonū / quod
inde sequi speratur ut in obseruatione ritus Iude-
orum. Tertio modo quando ecclesia præstat iu-
uamē: Et sciendū q̄ ecclesia hoc tertio modo nō
potest cōcedere uel pmittere nisi illud quod pmit-
titur siue conceditur sit licitū ut est occisio clerici
pp̄ delictū traditi curiæ seculari: nam hoc est licitū
quia maleficia non debent remanere impunita ut
in. c. ut fame de sen. ex. et. l. ita uulneratus. ff. ad
l. Aquiliam: Quamobrem concludendum est

Augu.

ita q̄ uidelicet ecclesia non potest dare licentiam
præstando iuuamen faciendi malum culpæ ut i. c.
legatur. xxiii. q. ii. unde ecclesia non posset dare li
centiam præstando iuuamen i ut iudei seruarent
ritus suos ut dicitur in glo. iii. c. Qui sincera.
xxxv. di. unde August. contra p̄minianum dicit:
q̄ quis malis sociatur quādo cum eis malū cōmit
tit i aut cōmittentibus fauet ut habetur. xxv. q. iii
Ita plane i et in fine capituli ita concludit Aug. ubi
malum nō potest corrigi i uel puniri i uel aliter ob
uiari illa duo retenta semper reseruant hominem
innocentem et icorruptum a peccato. s. ut nec ma
lum quis faciat: nec approbet factum: sed præsta
re iuuamen iudeis ad usuras exercendas esset faue
re malo quod non licet et cetera.

Concludit ergo ibi suprascriptus frater Ge
rardus. et Ioh. an. q̄ nec ius naturale nec
diuinum potest permittere contractū usu
rarium i propter aliquod maius malū uitandū uel
p̄pter bonum i quod inde oritur. quia et ius natu
rale i et diuinum prohibent usuras. Nec etiam ius
canonicum aliqua suprascriptarum p̄missionum i
quia p̄na cōminatur et infligit facientibus dictū
contractum i ut in. c. q̄q̄. li. vi. de usuris. sed multo
minus aliquis dominus temporalis i uel aliqua cō

munitas¹ quæ sunt minoris auctoritatis : et si ali /
quas uideatur Papa permittere usuras / ut in. c. sa /
lubriter de usuris / et alibi dicendum q̄ illæ nō sūt /
proprie usuræ licet uideantur similes : Ius autem ci /
uile permittit permissione primi modi. s. non inflī /
gendo pœnam : propter maius malum uitādum .

Ergo hæc est theologorum et canonistarum /
uera et indubitata conclusio / licet enim multa ad /
duci et allegari possent : sed quia nōnulli propter /
dictum Augustini in libro de adulterinis cōiugiis /
quod etiam habetur. xxxiii. q. ii. c. Si quod uerius /
audent dicere q̄ de duobus malis culpæ minus est /
eligendum quia Augusti. uidetur dicere q̄ si quis /
uult facere homicidium / uel adulterium q̄ potius /
faciat adulterium q̄ homicidium : Quibus respon /
dendum est q̄ August. loquitur conditionaliter . /
uidelicet q̄ si quis cogeretur ad aliquod istorū q̄ /
magis deberet facere adulterium : sed illius conditi /
onalis prima pars non est concedenda. quia nemo /
liberi arbitrii cogitur ad peccandum / ergo et con /
sequens non est concedendum : Similiter Augu. /
uolebat dicere q̄ si quis uellet alterū istorum face /
re q̄ magis deberet facere adulterium : Sed nullus /
debet uelle perpetrare aliquod istorum et cetera : /
Sed bene stante mala uoluntate ad alterum istorū

e .i.

sera et falaci uita admodū cupere debeamus: non
fatis intelligo: quid uero timendum sit: plane co-
gnosco. Quotidie noua oboriuntur exempla qui-
bus instruimur: nihil esse hac uita miserius: Nam
cum nuper de obitu Cardinalis sancti Sixti ex mul-
torum litteris et nuntiis accepissem: Cœpi mecum
cogitare uariam rerum humanarum sortem: mira-
bilemque simulac miserabilem hominis istius cōdi-
tionem fuisse cognoui: Nam qui paulo ante in ui-
ta fœlicissimus omnium esse putabatur. in morte
miserimus omnium apparuit: quando ea quæ ui-
uenti gloriam et splendorem attulerunt. morienti
pœnam et cruciatum inferrent: et ea quæ dum an-
te possiderentur iucūda et dulcia esse uidebātur:
eadem dum relinquerentur tristia et amara esse p-
barentur: Quid enim in hoc biennio huic quod
optaret / aut uiuenti defuit / aut morienti profu-
it: Heu miseram nimis hominis conditionem: dū
ea quæ in uita tanto labore parantur ad uolupta-
tem: in morte tanto dolore relinquūtur ad pœnā:
Et quæ prius longis erant quesita uigiliis ut essent
oblectamento / breui tempore magno sunt amissa
tormento. Nihil huic homini adiūmētī dignitas:
nihil splendor: nihil aurum: nihil argentum: nihil
uasa preciosa: nihil opes: nil nitor gemmarum: nil

e .ii.

fauor auræ popularis: nil turba clientum: nil denique principatus tanto præsidio studioque ualatus profusus attulit salutem: Sed e contrario quum corpus sæuis doloribus cruciatum torqueretur: Hæc omnia quoniam relinquenda erant / animū quoque diris ac cruentibus morsibus lacerabant: ut mihi perfecto fortunatissimi esse uideantur: qui nullā cum rebus tam cito perituris sortem acceperunt, uel acceptam uirtute ipsa contemptā penitus abiecerunt: Sic enim fit ut animus noster et adhuc in corpore positus nullis rerum presentiū delinitus illecebris rerum æternarum cogitatione pascatur: Et dū migrat a corpore nullis uinculis irretitus / aut sordibus inquinatus liber ac mundus euolet in superna / et nullo dolore relinquat: quod miro ardore contemplantur: At me quidē iampridem totum in hanc cogitationem erectum: cum uariis rerum humanarū multiplicesque casus: Tum uiri de quo dico tam repentini tamque insperati euentus subitaque procellæ confirmarunt: Quid enim? floruit hic paucis diebus plusque mea sententia assequutus est / quā uel ulli sperare aut ei fas esset optare: Quandoque ex loco tam humili tamque abiecto, ad tam excellentis gloriæ culmen altitudinemque potentix euectus est. Et ecce mi pater et domine dum huic ad

uota succedunt omnia parum dico immo dum uo-
ta successu rerū superantur dum nihil optat / qd non
speret . dum nihil speret quod non querat : nihil
querit / quod non assequatur : Dum ei cuncta ar-
rident in ipso primordio iuventutis in medio floren-
tis gloriæ cursu / subita atq; insperata morte corri-
pitur : O fluxā rerum humanarū labilemq; natu-
ram : O falacem uitæ spem : O miseram conditio-
nem : Quid est quod animos nostros excitet aut
allitiat ad hanc rerum transeuntium ac tam cito
labentis uitæ gloriā appetendā : quando uel res
nobis / uel nos rebus / tam inopinato euētu / tam
q; subito casu subtrahimur ? Igitur humanissime
princeps ab his rebus quæ tam cito pereunt meus
auocandus est animus : atq; illic spes mea cogitati-
oq; locanda est : Vbi uita perpetua . Vbi pax ater-
na . Vbi immortalis beatitudo . Vbi sempiterna
fœlicitas . Vbi deus noster est premium ac uita / et
merces nostra magna nimis : Hæc tuæ Reueren-
do . scripsi non quod aut ad contemptū uitæ præ-
sentis / aut ad spem futuræ eam accendendam in /
flammandamq; putarem : Cum uita tua perfecta
quædam norma integritatis ; sanctitatisq; existat .
Sed ut magis hæc Epistola esset monumentū mei
in te præcipui amoris / ac singularis obseruantia /

intelligeresq; tuam Reuerendissimam Dominati
onem mecum in studiis / mecum in cogitationi /
bus / mecum et domi / et publice cum suauissima
memoria uersari . Cui me unice trado / atq; com
mendo. Ex Bononia xii. kallendas Februarias.

Epistolion Philippi Beroaldi .

Puscula nō parum multa cum ellegantia
o nitore: tum sententiarum splendore fulgē
tia laudibus extollere consueuimus . Inter
quæ reponi merito potest libellus hic a Venerabi
li Viro Celso nuperrime editus: Qui non minus
est eruditione q̄ religione monstrabilis ; multum
in hoc nitoris: nec minus doctrinæ inest : Lector
lege lætaberis . Vale .

Opusculum hoc Bononiæ Impressum est p̄ Pla
tonem de Benedictis librorum excussorē Anno
Domini . M . CCCC . LXXXIII . Quin
to kallendas Iulias .

REGISTRVM.

a . b . c . d . e .

Omnes sunt quaterniones Vltimus uero
constat ex duobus foliis .

..



